

CRNO - BIJELI SVIJET RADNIKA

Sindikat trgovine i uslužnih djelatnosti BiH

Lične ispovjesti članova STBiH
o borbi za njihova prava

_Sindikat trgovine i uslužnih djelatnosti BiH

Obala Kulina bana 1, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Tel: + 387 33 226 269; Fax: + 387 33 443 754
Email: fietsa@bih.net.ba
www.stbih.ba

Izdavač

Sindikat trgovine i uslužnih djelatnosti BiH

Intervjui i tekst

Elma Demir

Uredila

Mersiha Beširović

Fotografije

Jasmin Agović

Grafička priprema

Adnan Suljkanović

Štampa

Štamparija doo

Ograničen tiraž

Ovaj projekat je podržala HK regija Ost

Sindikat trgovine i uslužnih djelatnosti STBiH zadržava autorska prava nad publikacijom.
Citiranje navoda iz publikacije dozvoljeno je samo uz navođenje izvora: Sindikat trgovine i
uslužnih djelatnosti BiH, "Crno-bijeli svijet radnika trgovine i uslužnih djelatnosti BiH:
Lične ispjovesti radnika o borbi za njihova prava.", (Sarajevo: STBiH, april 2012).

**Stavovi izneseni u ovoj publikaciji su mišljenje pojedinaca i ne
odražavaju nužno stavove Sindikata trgovine i uslužnih djelatnosti STBiH**

Sadržaj:

UMJESTO PREDGOVORA; STBIH JE SINDIKAT HRABRIH, ODLUČNIH I SNAŽNIH.....	6	PRIVATIZACIJA PO RECEPTU STBIH	35
UVOD	7	KAD SE RADNIČKE RUKE SLOŽE, SVE SE MOŽE!	38
PRIVATIZACIJA: OD NADE DO BORBE ZA GOLI ŽIVOT	10	NISU SVI POSLODAVCI LOŠI!	43
KAD "ŠUTI I TRPI" POSTANE MOTO SINDIKATA U VLASNIŠTVU POSLODAVCA	14	DOBRO JEZNATI DA IMA NEKO KO TE ŠTITI!.....	44
KJP: OD GIGANTA DO CRNE HRONIKE.....	18	DANAS MI TREBAMO SINDIKATU,SUTRA ĆE SINDIKAT BITI TU ZA NAS!	46
SVI SMO MI FEROELEKTRO!	22	NA MLADIMA SVIJET OSTAJE	49
I "PIJAČARI" IMAJU PRAVO NA RAD	26	STBIH _ VIŠE OD SINDIKATA!.....	51
PRIVATIZACIJA _ PONOVO ISTI SCENARIO	30		

Umjesto predgovora

—STBIH JE SINDIKAT HRABRIH, ODLUČNIH I SNAŽNIH

Krajnje je vrijeme da neko otvoreno progovori o onome o čemu svi sindikati i svi radnici ove zemlje šute, o privatizaciji koja je uništila nekadašnje gigante, o privatnim lancima koji tretiraju svoje radnike kao roblje, o nedostatku hrabrosti radnika da se suprotstave teroru kapitala kao i sindikatima koji svojim djelovanjem ruše ugled ali i moć cjelokupnog pokreta.

Sve je prisutnije u javnosti ali i na brojnim sindikalnim skupovima zagovaranje o konačnom hrabrom istupu sindikata o svim onim pojavama i problemima sa kojima se suočavaju radnici, ali i sindikalni povjerenici i aktivisti. Vrlo često su prisutne i tvrdnje o ogromnom strahu radnika koji upravo iz razloga apsolutne nezaštićenosti ne smiju i ne žele svjedočiti o katastrofalnim kršenjima prava radnika te stravičnom teroru kojem su izloženi svakodnevno. A ono o čemu se ne govori kao da se i nije desilo.

Ideja za projekat „crno-bijeli svijet“ proizašla je upravo kao rezultat neprihvatanja uloge nijemog posmatrača ali i odlučnosti STBIH da konačno prekine višegodišnje balansiranje sindikata između teške subbine radnika u ovoj zemlji i lične nemoći i nedostatka hrabrosti. Priče koje slijede su lične isповijesti naših članova koji su i na ovaj način još jednom pokazali svoju hrabrost da stanu ispred svojih kolega i svojim primjerom pokazuju da je zaista došlo vrijeme da se naprave odlučni koraci, oni kojih se mnogi pribojavaju ali istovremeno ih i priželjkuju.

Ovaj projekat ovim izdanjem tek počinje a cilj STBIH je ovakvu jednu akciju učiniti kontinuiranom inicijativom, projektom jedinstvenog monitoringa realnosti trgovine i usluga BiH. Nadamo se da će u narednjima izdanjima STBIH imati puno više „bijelih“ a sve manje „crnih“ primjera za predstaviti, te da će hrabrost naših članova ponukati i druge radnike da nam se obrate kako bi svojim primjerima pomogli svojim kolegicama i kolegama širom BiH u borbi za njihova prava i interes.

Na kraju htjela bih se zahvaliti svim kolegicama i kolegama koji su uzeli direktno učeće u ovom projektu. Vi ste zaista svojom hrabrošću ali i dosadašnjim angažmanom u STBIH ovu organizaciju učinili ponosnom i dostojnom imena sindikata. Također bih se htjela zahvaliti svim saradnicima na ovom projektu koji su u izuzetno zahtjevnom projektu pokazali ne samo svoju profesionalnost i kompetencije nego i spremnost da podrže inicijative i akcije STBIH. Zahvalnost za ovaj projekat STBIH duguje i HK regiji Ost koja je finansijski podržala ovu inicijativu.

Nadam se da će svi oni radnici koji se prepoznaju u ovim pričama, koji u ovim primjerima pronađu i primjere iz svoje radne sredine također cijeniti odlučnost i hrabrost članova STBIH te da će u istim pronaći neophodnu snagu da ustanu odlučnije u borbi za svoja prava kao i priključe se sindikatu.

U tom cilju, ponosna sam što sam na čelu sindikata hrabrih, odlučnih i snažnih radnika!

Mersiha Beširović

—UVOD

543703 nezaposlenih, 241740 radnika „na crno.“ 22887 radnih sporova na sudovima. Ovi poražavajući podaci za jednu zemlju sa manje od četiri miliona stanovnika, poznati su većini njenih građana, kao i ono šta oni znače. O masovnim kršenjima radničkih prava mediji i javne institucije revnosno plasiraju podatke svakodnevno. Štoviše, postali su nam tako prihvatljivi da smo počeli da zaboravljamo nesreću koja se krije iza njih. Zaboravljamo da je riječ o ljudskim, radničkim životima koji su uništeni zbog rasprostranjenog i već prihvaćenog kriminala, korupcije, šikaniranja, mobinga, nepotizma, nekažnjavanja počionica... Istovremeno, postajemo sve više rezignirani, bez nade da može neko nešto promjeniti ili čekamo da neko drugi završi posao.

Upravo kako bismo statističkim brojkama konačno dali imena, Sindikat trgovine i uslužnih djelatnosti BiH objavljuje ovu publikaciju Crno-bijeli svijet radnika trgovine i uslužnih djelatnosti. Kroz lične historije dvaneast radnika i dvoje budućih – a koje su nastale na osnovu održanih intervju sa autoricom – nastojimo navedenim problemima pristupiti s nivoa individue. Iako vam nudimo samo nekoliko priča, one se svojom dubinom dotiču sustinskih problema s kojima se suočava naše današnje društvo, i svaka sa sobom nosi naučene lekcije. Dodatno, smatramo da je prvi korak u borbi protiv svih negativnih društvenih pojava javno ‘kazivanje istine’. Iako je ovo pojam koji se prvenstveno odnosi na žrtve ratnih zločina, obzirom na masovnost, razmjere, kao i prouzrokovane traume, vjerujemo da u kontekstu bosansko-hercegovačkog društva može da se primjeni i na ‘socijalne zločine’ o kojima naše sudstvo, policija, tužilaštva, inspekcije, poreske uprave a mi sami uporno šutimo.

O kakvim se razmjerima ‘socijalnih zločina’ tačno radi najbolje će ilustrovati priča Ratka Anutnovića. Šikaniranje i organizirani kriminal nisu mogli natjerati ovog istinskog borca za pravdu da posustane od bitke sa ‘vjetrenjačama’. Strah od ‘moćnih’ nisu pokazali ni Huso Pobrić i Safet Papić, niti onda kada su ‘platili’ svojim radnim mjestom. Isto je prošla i Višnja

Marilović, čijoj hrabrosti nije dorastao nijedan zaposleni u bh pravosudu. A upravo tamo, u pravosude, odnosno iza rešetaka, se nada Ediba Hamamđić da će njeni poslodavci završiti. Zehrid Olovčić se nada da će jednog dana mu biti data mogućnost da pošteno zaraduje i hrani svoju porodicu. Istom se nada i Hasan Holjan, koji je ipak dočekao rješenje svog spora.

S druge strane, nalazi se priča Halila Hošića o radničkoj solidarnosti i slozi. Veoma sličnu poruku šalje i Alija Hodžić. Događaj koji opisuje Mirza Šahinović treba nas potaknuti da vrednjujemo poštene poslodavce. Fikreta Plivčića ne obeshrabljaju ni oni loši. Slobodanka Madžar nas podsjeća na važnost kontinuiranog učenja i zajedništva, a Lana Bavčić nas poziva da ne čekamo da nešto ‘padne s neba.’ Na kraju, nalazi se priča o Adnanu Alihodžiću koja ukazuje na potrebu za praktičnim obrazovanjem u sektoru trgovine već tokom školovanja.

Iako svaka posebna, ove priče imaju i mnogo toga zajedničkog. Prije svega, svaka slavi predanost radu, samoinicijativnost, i radničku solidarnost. Vjerujemo da su ovo vrijednosti koje mogu izvesti radnike, i one koji čekaju da to postanu, iz teške situacije u kojoj se danas nalaze. Posebice, solidarnost između radnika i između sindikata je ono što nam nedostaje danas. Lične historije sindikalnih aktivista pokazuju da ondje gdje postoji radnička solidarnost, može se postići i ono što mnogima u tom momentu izgleda nemoguće, a tamo gdje je izostala, da su nastrandali pojedinci koji su se zauzeli za kolektiv, ili da su čitava preduzeća uništena. Solidarnost uistinu jeste glavno oruđe sindikalne akcije.

Elma Demir

CRNO...

PRIVATIZACIJA: Od nade do borbe za goli život

„Firmu morate spasiti od kriminala i propasti, a mi hoćemo sigurna radna mjesta, a i plate!“

Borba Ratka Antunovića i ostalih članova Sindikata RMK Prometa za opstanak preduzeća

Publikaciju počinjemo sa ličnom historijom Ratka Antunovića, koja dosta dobro odražava probleme koji su se javili tokom procesa tranzicije bivšeg sistema radničke samouprave u tržišnu ekonomiju u Bosni i Hercegovini. Promjena ekonomskog sistema, duboko povezana sa ratnim i poslije-ratnim dešavanjima, suočila se sa nizom problema, čije su negativne posljedice najprije i najviše snosili sami radnici. Ratkova priča svjedoči o navedenom. Ratko, nakon završetka više ekonomskiške škole i sticanja zvanja komercijalistu u veleprodaji, zaposlio se u RMK Prometu prije rata, gdje i danas radi. Time Ratko ima više od dvadeset godina radnog staža u istoj firmi. Prije rata, RMK Promet je bila uspješna firma, štoviše bila je dio RMK sistema u kojem je posređovala prodaju za više od 20 firmi, u kojem je vršila trgovачku funkciju okupljujući tim visokokvalifikovanih stručnjaka. Najveći dio posla preduzeće je imalo u oblasti prodaje čelika koju je Željezara u Zenici proizvodila. „Po kvaliteti rada nekada je to bila druga firma u Zenici, te je visoko kotirala“ – navodi Ratko dodajući da je tada u RMK Prometu bilo teško dobiti posao.

Tokom i poslije rata Ratkovo preduzeće je iskusilo sve ono što se desilo i mnogim drugim firmama: počele su da se raspadaju i da ljudi odlaze. „Poslije rata se sve promjenilo.“ – naglašava Ratko – „Broj zaposlenika se smanjio sa oko 150 zaposlenika na nekih 60-70 radnika, više nego polovina radnika je otišla.“ Nekoliko poslijeratnih godina Ratko je proveo „na čekanju“. Nakon što je konačno dobio poziv da se vrati na posao, ponuđena mu je pozicija čuvara skladišta koje je bilo vlasništvo firme i gdje je skladišena roba za veleprodaju. Iako je imao kvalifikacije i dugogodišnje iskustvo kao komercijalista u veleprodaji, Ratko je prihvatio i ovo radno mjesto kako bi imao bilo kakav posao i primanja. Tu je Ratko proveo oko 5-6 godina, da bi kasnije dobio premještaj u direkciju preduzeća gdje će ponovo da radi kao čuvar i portir u zgradu.

Međutim, situacija za Ratka postaje još gora kada od RMK Prometa ponovo dobiva rješenje da ide „na čekanje“. Ponovo Ratko čeka dvije godine da se vrati na posao, nakon čega stiže nova ponuda za radno mjesto „čuvar garaže“, koja nije ništa bolja nego prethodne. Time Ratko postaje čuvar „skupih automobila klijenata“ u garaži poznate RMK poslovne zgrade koja se nalazi u centru Zenice, a koju danas izmajmljuje Vlada Zeničko-dobojskog kantona od RMK

Prometa. Nažalost, „ovo je trajalo manje od mjesec dana,“ – navodi Ratko – „jer me nakon toga premještaju da budem čuvar parkinga napolju kako bih naplaćivao parking mesta.“ Tu je Ratko radio oko 11 mjeseci, da bi ga potom pozvali da radi u zgradi odnosno u službi logistike gdje je radio na poslovima nabavke kancelarijskog materijala. I na tom radnom mjestu Ratko je zadržan samo oko 10 mjeseci, da bi bio ponovo vraćen na mjesto čuvara parkinga napolju. Na parkingu je Ratko ponovo proveo oko godinu dana da bi nakon toga dobio ponudu da se vrati na radno mjesto komercijaliste ili neko drugo mjesto u direkciji. Ratko se ovoj ponudi izrazito obradovao misleći da se „neko konačno sjetio nakon nekog vremena...“ da bi kasnije saznao da je njegov premještaj došao kao rezultat kritike njegovih sugrađana prema nadređenim dok je on radio na parkingu, koji su javno govorili „Kako imaju obraza? Zar ih nije stid? Kako mogu da čovjeka sa višom stručnom školom i tolikim iskustvom stave napolje da naplaćuje parking?“

„Svestan sam da je ovo sve bilo donekle smišljeno jer su željeli mene da se oslobode,“ – tvrdi Ratko – „jer sam ja jedan od tipova koji hoću da kažem ono što mislim, i ne bojam se da to i javno kažem bez obzira da li sam na sastanku sa direktorom i menadžerima, ili na sjednici sindikata, podružnice ili negdje drugo, jer mislim da ne treba pričati nešto u četiri oka odnosno neke kafanske priče, pa onda drugu priču javno, a na televiziji reći nešto treće... jednostavno to je licemjerno.“ Upravo zbog ove činjenice i svoje sindikalne borbe za prava radnika, Ratko je bio izložen očiglednim pritiscima i mobingu koji se prije svega ogledao u čestim izmjenama radnog mjeseta za koja je Ratko bio prekvalifikovan. Međutim, Ratko se nije „uvrijedio“ jer mu je ponuđeno radno mjesto čuvara, kako su njegovi nadređeni očekivali, nego je ostao u svojoj firmi objašnjavajući da je ovo sve trijelo jer je znao da situacija u kojoj se nalazi ne pokazuje kakav je on – „jer ovo ne znači da ja ne znam raditi svoj posao, da nisam dobar radnik, itd...nego pokazuje kakvi su oni.“

Ovi pritisci nisu jedini, nažalost, koje je Ratko morao da podnese. Nakon prelaska u komercijalnu službu, Ratko je postao žrtva pritisaka koje je on opisao kao pritiske „etničko-nacionalne prirode.“ Naime, u komercijalnoj službi za prodaju nemetalra RMK Prometa - gdje je Ratko konačno počeo da radi nakon velikog broja godina provedenih na mjestu čuvara - skoro svi zaposlenici su bili „ne-muslimani“ ili su bili iz mješovitih brakova, dok je istovremeno cijela služba bila pod velikim pritiskom jer nije ostvarivala nikakav dobitak. „Prodajući sitne

robe iz reda nemetača, koji su bili sporedni poslovi u preduzeću, te poslujući na način koji nije odgovarajući, ova služba nije niti mogla ostvariti neki dobitak" – tvrdi Ratko dodajući da su u ovoj službi završili svi „nacionalno nepodobni" radnici dok su oni sa dobrim vezama bili zaposleni u službi za prodaju metala, gdje je bila i glavna dobit preduzeća. Ovime se nastojalo pokazati radnicima u službi za prodaju nemetača da ne znaju raditi svoj posao. „Ovo su svi vidjeli i bili svjesni činjenica, ali su svi šutili" – navodi Ratko. U razgovoru o ovom problemu, direktor je pobijao svaku mogućnost da je to tačno, odnosno da se po nacionalnom ključu rasporeduju kadrovi u preduzeću. Ono što je posebno vrijedalo radnike ove službe u kojoj je radio Ratko, jeste činjenica da iako su dobivali plate kao i ostali radnici, nisu im nikada davane stimulacije koje su zaposlenici iz službe metala redovno dobivali gotovo svaki mjesec u iznosu od 100 do 200 KM.

Najprije, problemi s kojima su se suočavali zaposlenici RMK Prometa nisu završili stalnim premještanjem s jednog na drugo radno mjesto ili nemogućnošću primanja stimulacija zbog nacionalne pripadnosti. Menadžeri firme su u posljednjih nekoliko godina počeli često da mijenjaju koeficijente prema kojima su se određivale plate radnicima kao i sistematizaciju i opise radnih mesta. Ono što je posebno interesantno za ovu činjenicu, jeste da su izmjene koeficijenata i opisi radnih mesta vršene za neke radnike često a za neke nikako. „Meni su znali gotovo svake godine izmjeniti koeficijent, pa mi se plata smanjivala," – navodi Ratko i dodaje da se situacija posebno pogoršala nakon što je izabran za sindikalnog povjerenika 2008. godine. „Kako je moguće da možete kao poslodavac smanjiti nekome platu ili premjestiti nekog radnika na neko radno mjesto samo zato što vam nije drag ili zato što je sindikalni povjerenik a da niko iz Nadzornog odbora ne reaguje?" – pita se Ratko.

Postajući svjesni činjenice da daljnji gubitci u preduzeću dovode u pitanje opstanak preduzeća i njihovih radnih mesta, zaposlenici su se sindikalno aktivirali i uputili niz kritika prema nadredenima. Danas su gotovo svi zaposlenici preduzeća članovi sindikata. Međutim, uprava nije raspoložena da čuje kritiku, te sve probleme u poslovanju obrazlažu sa konstatacijom „recesija" ili „ekonomski kriza", tvrdi Ratko i konstataže – „Recesija je manji razlog zašto smo mi u gubitku, veći su problemi nesposobnost uprave da organizuje poslove kako treba, kao i mnoštvo 'mutnih' radnji u preduzeću." Ratko tvrdi, kao i njegove kolege, da uprava preduzeća RMK Promet ne djeluje u interesu samog preduzeća i njegovih radnika, nego u interesu pojedinaca i drugih firmi.

Uvidajući da će ovakvo poslovanje dovesti preduzeće do kraha, a radnike na ulicu, sindikalni povjerenici su nastavili da poduzimaju akcije kako bi se riješili navedeni problemi ali se suočavaju sa općim ignorisanjem. Već nekoliko godina sindikalni povjernici pišu upravi i Nadzornom odboru, ali bez upsjeha. Nikakav odgovor nisu dobili. Već godinu dana traže i čekaju jedan zajednički sastanak Nadzornog odbora i Sindikalnog odbora, ali Nadzorni odbor ne pristaje bez dostavljanja ikakvog objašnjenja, pisemnog ili usmenog, zašto odbijaju ovaj sastanak. Sindikalni povjerenici su potom počeli pisma da šalju svim članovima Nadzornog odbora pojedinačno, ne samo njegovom predsjedniku. Kao rezultat ove inicijative, samo jedan član Nadzornog odbora je reagovao i tražio je izjašnjenje na posljednjem sastanku ovog radnog tijela po pitanju dopisa Sindikalnog odbora, te da se na sastanku javno pročita pismo kako neko od članova ne bi mogao tvrditi da dopis nisu dobili. Potom su se sindikalni povjernici obratili i ministru privrede, premjeru ali i Vladi Zeničko-dobojskog kantona kako bi ukazali na postojeće probleme, a obzirom da je RMK Promet još uvijek u 60% vlasništvu Zeničko-dobojskog kantona, te da Vlada ima tri člana od ukupno njih pet u Nadzornom odboru, čime može značajno da utiče na rad preduzeća. Ostatak vlasništva preduzeća nalazi se u rukama privatnika: oko 18% dioničarskog kapitala drži fond ZIF "Naprijed" d.d. Sarajevo, a preostali dio je vlasništvo sitnih dioničara kojih ima oko 400. Tri mjeseca su prošla a sindikalni povjernici još uvijek nisu dobili odgovor da li će i kada ministar i primjer održati sastanak s njima.

Skupština dioničara preduzeća se nije održala oko tri godine jer su sporni izvještaji o poslovanju RMK Prometa koji na posljednjem sastanku nije usvojen jer je dio izvještaja o poslovanju preduzeća u Češkoj ocjenjen kao „manjkav" a i jer su neki dioničari - upoznati sa problemima u predstavništvu preduzeća u toj zemlji - pokrenuli pitanje revizije poslovanja. Time preduzeće nema usvojene izvještaje o poslovanju iz 2010. ali i 2011. godine. I pored ove činjenice, inspekcijski organi nisu reagovali. Sindikalni povjerenici, uvidajući da ne mogu računati na pomoć niti od kantonalnih organa koji su većinski vlasnici preduzeća, obavijestili su upravu da su spremni sami pozvati finansijsku inspekciju ukoliko uskoro ne dobiju odgovor povodom svojih zahtjeva. Iako ne žele da djeluju protiv svog poslodavca, zaposlenici smatraju da je ovo jedino oruđe koje im je preostalo kako bi spasli ono što je ostalo. „Firma je u tako teškom stanju da su plate vrlo upitne, radna mjesta su upitna, a to znači firma može sutra biti blokirana, računi blokirani i prestaje rad...a najviše će ispaštati zaposlenici," – zaključuje Ratko – „jer oni žive od te mjesecne plate a tako plaćaju i kredite, te im gubitak radnog mesta dovodi u pitanje sam opstanak."

Odlučan da ne posustane u borbi za svoja prava i prava svojih kolega radnika kroz sindikalno djejanje, Ratko je nastavio da se suočava sa odmazdom uprave preduzeća, te je njegova plata ponovo smanjena a radno mjesto izmjenjeno. Uprava ga je premjestila u skladište preduzeća u Nemili, mjestu koje se nalazi oko 20km od Zenice. „Ovo su uradili kako bi me udaljili od drugih kolega u organiziranju sindikalnih aktivnosti," – navodi Ratko i dodaje – „ali ni ovo nije bilo dovoljno jer su me materijalno zadužili s robom u vrijednosti od par stotina hiljada KM, čime sam ja svaki nedostatak robe morao da nadoknadujem sopstvenim sredstvima, iako neko drugi organizuje posao, uspošljava radnike i diktira načine poslovanja." Ratko se pobunio i tražio da se za svaki slučaj manjka sredstava pokrene disciplinski postupak kroz koji će se utvrditi mjera njegove odgovornosti, ali ovaj prijedlog nije naravno prihvaćen. Pokušali su mu nedavno dati i otkaz, ali nakon što je zaprijetio tužbom, otkaz je povučen.

„Nekada je sindikat bio ravan političkim partijama, ali danas on nema više tu snagu. Prije kada sindikat nešto kaže, onda se politička partija ozbiljno zapita smije li to neprihvati," – zaključuje Ratko.

Ratko nije jedini koji je bio predmet odmazde u upravi preduzeća. Naime, i drugi članovi Sindikalnog odbora preduzeća bili su zastrašivani mogućnošću da im se promjeni radno mjesto, smanji plata i sl. pozivajući se na ono što se desilo Ratku. Zbog ovog pritiska nekoliko članova odbora je dalo ostavku, znajući da se neće moći sprječiti odmazdu uprave. Na sreću, nekoliko starijih radnika postale su nedavno članice Sindikalnog odbora koje su stekle uslove za potrebu da se udrže i međusobno podrže u borbi za svoja prava. „Kad štrajkuju prosjetari, nema drugih. Kad štrajkuju državni službenici, nema drugih, itd. Solidarnosti među radnicima više nema, niti sindikati imaju jedinstven stav...solidarnost... je srušena namjerno i smislijeno," – zaključuje Ratko.

Ipak, Ratko konstataje da je teško bilo šta ostvariti jer niko nije na strani radnika, niti Vlada

kantona i njeni predstavnici, niti uprava preduzeća jer oni očigledno zastupaju sopstvene interese koji idu u tom smjeru da firma može i da propadne ali da bude onako kako njima odgovora. „Ponovo insistiramo na razgovorima sa premijerom Vlade kantona i ministrom privrede," – navodi Ratko – „i nećemo odustati od ovoga jer znamo da su oni upravljači većeg dijela kapitala našeg preduzeća." U krajnjem slučaju, radnici se ne bi protivili privatizaciji ostatka kapitala preduzeća, ali da se to uradi kako treba i na vrijeme, kako bi se moglo osnovati nove firme, stvarati nova vrijednost, a ne čekati da preduzeće propadne pa da to neko dobije budžeto. Pored ovih razgovora Sindikalna podružnica RMK Prometa djelovala je i prema Skupštini dioničara, odnosno prema sitnim dioničarima koje su obavijestili da se vrijednost njihovog kapitala značajno smanjila, te da ako nešto i oni ne poduzmu, da će izgubiti svoju

KAD "ŠUTI I TRPI" POSTANE MOTO SINDIKATA U VLASNIŠTVU POSLODAVCA

„Svi radnici u Klasu znaju da firma posluje, mi se slomismo od posla, nemamo ni godišnjih odmora...a gdje su pare?“ Otvoreno su prozvali nadređene Huso Pobrić i Safet Papić i ... dobili otkaz

U novembru prošle godine, dvojica radnika Klasa, Huso Pobrić i Safet Papić dobili su otkaze nakon što su oko 30 godina radili za ovo preduzeće. Obojica su u vrijeme otkaza bili izabrani sindikalni povjerenici, a koji navode da su imali samo dva cilja svog djelovanja: da zaštite osnovna prava radnika, i da spasu preduzeće od ekonomске propasti. „Radnici moraju voditi računa o firmi, jer bez takvog pristupa, ne možemo se boriti efikasno za naša prava,“ – tvrdi Huso. Pa zašto su onda oni dobili otkaz? Upravo zato, jer su štitili interese radnika i preduzeća, što ova priča i dokazuje.

„Ja volim svoju firmu...jer dok sam ja bio na liniji i branio ovaj grad, Klas ga je hranio. Smatram da nijedna firma nije doprinjela građanima Sarajeva kao što je moja firma, – jedna je od prvih Safetovih rečenica. Nažalost, problemi s kojima se radnici Klasa sada suočavaju, porijeklom upravo datiraju iz ratnog perioda. **„Dok smo mi bili na linijama i Armiji, tadašnji rukovodioci su dovodili svoje prijatelje i rodbinu...sada se to zove nepotizam...i traje do danas i ne znamo kada će se više jednom to završiti,“** – konstataje Safet.

U Safetovom slučaju to je značilo da kada se s linije vratio u preduzeće, da je dobio odgovor da mesta više nema, te da će morati na čekanje dok se ne otvorí neko radno mjesto. „Poslije tri godine, konačno im se ukazala prilika, i ja sam počeo ponovo da radim,“ – navodi Safet. Upravo u tom periodu, 1998. godine, Klas je krenuo da odlično posluje i da raste. To je sve trajalo do 2004. godine kada je krenuo proces privatizacije. „Neću da govorim o svim stvarima koje su se pričale tokom ovog procesa, niti ču da komentiram način na koji je ova firma privatizovana, ali jedno samo znam da od preuzimanja preduzeća od strane sadašnjih vlasnika, Klas nije napredao, ili je stagnirao ili je čak nazadovao,“ – tvrdi Safet i dodaje da je pred privatizaciju, Klas imao oko 420 maloprodajnih objekata, što ujedno znači da je samo u tim objektima bilo minimalno 420 zaposlenih, da bi se sada ta brojka svela na oko 40 maloprodajnih objekata u BiH. Pred promjenu vlasništva u 2005. godini, Klas je brojao oko 1700 radnika koji su bili prijavljeni i plus oko 200 radnika koji su radili preko Studentskog servisa. Danas preduzeće Klas ima manje od 1000 zaposlenih.

Prvo radnicima počinju kasniti plate, pa zatim da se konstantno smanjuju. „Nama su počeli non-stop odbijati od plate, te 5%, evo prije neki mjesec su odbili 15% od plate,“ – obrazlaže Huso i navodi i primjer radnika koji su radili kao utovarači brašna u Mlinu, koji su nekada imali plate oko 800 KM da bi sada za isti rad dobivali oko 400 KM mjesечно. „Svi smo mi uzimali kredite kad su nam plate bile veće, a sada moramo da otplaćujemo velike kredite sa malim platama,“ – objašnjava Huso koji sada mora naći neki način da mjesečno otplaćuje 360 KM iako je ostao bez posla. Međutim, nije ovo jedini problem s kreditima koje su radnici Klasa imali. Kako se uplate za kredite vrše direktno preko firme prema banci, radnicima se odbija direktno mjeseci kredit sa platne liste. Međutim, Klas nije plaćao ove kredite na vrijeme, i banke bi uzimali kamate od radnika za svako kašnjenje uplate kredita.

Istovremeno, radnici se često primoravaju da rade prekovremeno dok im se ovaj rad uopšte ne plaća. Određenom broju radnika neposredni rukovodioci nisu dozvolili da odu na godišnji odmor u posljednjih 5 do 10 godina, s nemogućnošću da se ovaj rad kompenzira. Dodatno, radnici su postali ogorčeni činjenicom da su primorani da topli obrok koriste u kantini preduzeća, za što dobivaju bonove, te da moraju da jedu hranu koju su ovi sindikalci opisali kao „splačine“. Štoviše, nekoliko slučajeva trovanja ovom hranom se već desilo. Bonovi za hranu nisu numerisani niti im je vrijednost uskladena sa stvarnim cijenama. Primjera radi, kantina preduzeća prodaje jednu paštetu u vrijednosti od 3KM svom radniku, dok ta ista pašteta se može naći u maloprodaji po cijeni od 1,70KM.

„Dosta radnika je bilo 'šikanirano' ali kako sam bio stalno na terenu kao vozač, nisam uvijek znao na vrijeme šta se dešava a niti sam znao da postoji neki sindikat,“ – tvrdi Safet. Huso dodaje da je mnogo dobrih stručnjaka nestalo iz Klasa zbog nekorektnog odnosa prema njima, te da su nedavno dobili otkaze i dva visoka rukovodioca, šefovi Mlina i Pekare. „Imam kolega u Klasu koji su radili u preduzeću oko 20 godina a nemaju staža na knjižici niti 5 godina jer su bili primorani da rade preko Studentskog servisa,“ – tvrdi Safet i dodaje da onima sa ugovorima na određeno nije ništa bolje jer oni rade dvije godine na određeno a zatim im se često prekidaju ugovori, a kasnije se ponovo zapošljavaju po ugovor na djelu na osnovu kojeg ne mogu da ostvare prava za zdravstveno i druga osiguranja.

Istovremeno, radnici primjećuju napravilnosti u poslovanju. Roba u radnjama se nije nabavljala redovno. Također, cijena Klasovih proizvoda je bila viša od cijene u odnosu na proizvode konkurentskih firmi. „Najbolji je primjer brašna, dok naše košta oko 32 KM, ono iz drugih firmi se prodaje po cijeni oko 25 KM,“ – tvrdi Huso. Radnici šekuliraju da loše poslovanje Klasa je vezano za činjenicu da je ovo preduzeće dio grupe kojoj pripada i Sarajevska Pivara, MIMS, Vegafruit, Sprint, Zlatko Vuković iz Mostara. S obzirom da su sve ove firme dio jednog konsorcija, odnosno imaju jednog vlasnika, radnici su dobili informacije da se od Klasa uzima roba koja se ne plaća. Ove firme su dužne Klasu oko 100 miliona KM, te su na nekim sastancima radnici i govorili rukovodstvu da „ostrane tumore koji ih pojedoše.“ Dosta radnika u Klasu je dovedeno iz MIMS-a i drugih „porodičnih“ firmi, primjećuju radnici.

Na sve ove probleme, rukovodstvo odgovara da je problem ekonomска kriza a i da ima radnika koji su lopovi. „**Ako neko uzme kiflu ili malo brašna jer nije primio platu, e ne znam onda koliki je lopov taj radnik,**“ – tvrdi Huso i dodaje – „**Svi radnici u Klasu znaju da firma posluje, mi se slomismo od posta, nemamo godišnjih odmora...a gdje su pare?**“

Huso i Safet, zajedno sa drugim kolegama, su s vremenom na vrijeme pokušali da se sindikalno aktiviraju i traže rješavanje nagomilanih problema, da bi naišli na otpor od strane uprave preduzeća ali i samog sindikata čiji su bili članovi. Međutim, nakon što su se i sami našli u situaciji da budu premještani s jednog radnog mjesto na drugo zbog zdravstvenog stanja, njihove sindikalne akcije postaju ozbiljnije. „Nakon moje situacije sa premještanjem sa radnog mesta pitao sam se da li stvarno poslodavac može ovako radnika da prepomeješta s jednog radnog mesta na drugo kako hoće. **Imam li ja ikakva prava?**“ – kaže Safet. Nakon razgovora sa pravnicima koji su mu postavili pitanje „Šta je tvoj sindikat uradio za tebe povodom ove situacije?“, sjetio se da mu se sa svake platne liste odbija mjesecačna članarina za sindikat PPDIVUT. Time je Safet saznao da su svi radnici Klasa članovi sindikalne podružnice ovog preduzeća a koja je članica Samostalnog sindikata zaposlenih u poljoprivredi, prehrambenoj i duhanskoj industriji, vodoprivredi, ugostiteljstvu, turizmu i trgovini BiH (PPDIVUT), i kojeg vodi Mehmed Avdagić. „Ne znam kad sam postao član ovog Sindikata, nije me nikada niko pitao, niti sam ja dao saglasnost da se meni odbija 1% mjesечно od plate za članstvo u ovom Sindikatu,“ – tvrdi Safet. Nikada ranije nije čuo da ovaj Sindikat održava bilo kakve sastanke, niti je on dobio poziv, samo su radnici znali da ako im je potrebna neka manja finansijska pomoć od 50 KM ili 100 KM za bolest u porodicu i slično da se mogu obratiti sindikalnom povjereniku. Safet i Huso odlučuju da se pismeno obrate ovom sindikalnom povjereniku PPDIVUT-a da bi pokrenuli

inicijativni odbor kao predstavnici jedne grupe radnika a kako bi saznali šta to radi ‘njihov’ Sindikat po zaštititi njihovih prava. Sljedeći dan odmah je nastala reakcija i Safet je pozvan kod direktora na razgovor gdje je otvoreno upitan „Šta hoćeš?“, na što je Safet odgovorio da samo želi da zaštititi svoja prava i da želi da radi na radnom mestu za koje je kvalifikovan.

Slična je i Husina priča. Njemu je prije godinu dana na sistematskom pregledu rečeno da treba da prestane da vozi stalno; a poslije vrtooglavice nakon što je završio u bolnici, također mu je ljekar rekao da mora mijenjati radno mjesto. Nakon podnošenja zahtjeva u firmi, Husu raspoređuju na poziciju na kojoj kontrolira interno tržiste. Tu je radio jedno vrijeme, da bi mu poslije direktor rekao da za poziciju na kojoj je trenutno treba viša stručna spremu i mora je napustiti. Kasnije Huso saznao je od bivših kolega da je na to radno mjesto koje je morao da napusti postavljen čovjek koji, kao i on, ima srednu stručnu spremu. „Ne znam sigurno, ali saznaću ču na sudu,“ – komentira Huso.

Rukovodstvo preduzeća zajedno sa upravom PPDivUT-a - koja se inače sastojala od velikog broja predstavnika iz Odbora sindikata Grupacije MIMS-a, Klasa i Sarajevske pivare - se miješaju u sindikalne izbore i 2009. godine ponovo je izabran sindikalni povjerenik odnosno povjerenica koja u svom mandatu ponovo nije djelovala u interesu radnika nego uprave preduzeća i PPDivUT-a. Nakon godinu dana i ova nova povjerenica je otišla iz Klasa, a poslije nije je ponovo sazvana Skupština sindikata na kojoj je izabrana Aida Jarebica, koja ima sličnu funkciju kao i njeni prethodnici, te za koju kasnije saznao radnici da nije bila niti članica Sindikata.

Ništa se tokom mandata ove dvije sindikalne povjerenice nije promjenilo. Kad god bi sastanak sazvali da rješavaju neka radnička pitanja, odmah bi se tu pojavilo cijelo rukovodstvo preduzeća i PPDivUT-a. Time zaplašeni radnici nisu smjeli da javno iznesu probleme koje su imali. Shvativši da sa PPDivUT-om ne mogu ništa ostvariti po pitanju zaštite radnika, nekoliko članova Glavnog odbora i radnika počinju potragu za svojim pravima. U potrazi za adekvatnom zaštitom naišli su na mnoga zatvorena vrata, strah od moćnih vlasnika društva ali i nemoć sindikata uopšte. Sve dok nisu zakucali na vrata STBiH. Jedini uvjet koji je imao STBiH da prihvati borbu za njihova prava bila je dobrovoljno izražena volja svakog pojedinačnog radnika. U kratkom roku su uspjeli skupiti oko 200 potpisanih pristupnica Bilo je i radnika koji su prvo potpisali pristupnice, da bi se poslije vraćali kod Huse, Safeta ili Sindikata trgovine da uzmu pristupnice nazad jer im su im uprave prijetili. I Husina šefica pozvala je i njega „na razgovor“,

ali on nije se dao zastrašiti. Nakon prikupljanja potpisa, ubrzo organizuju Skupštinu nove demokratske Sindikalne podružnice, gdje biraju Safetu za predsjednika podružnice, a Husu za njegovog zamjenika. Za manje od 24 sata, Safetu i Husu dostavljaju se rješenja o otkazu od strane uprave.

Obrazloženje za otkaz u Safetovom rješenju jeste da nema dovoljan broj odradenih radnih sati, dok on tvrdi da je to nemoguće, da je radio i više, te da su iz uprave kao mjerodavan mjeritelj njegovog radnog vremena uzeli mjerjenja elektronske šihterice koju i ne koriste svi radnici redovno. Huso, prema rješenju koje je dobio, osim što se navodno ‘nabacivao’ radnoj kolegici, i htio tući svoju šeficu vidjen je kako razgovara sa predstavnikom Saveza sindikata te kako razgovara sa radnicima „o sindikatu“ Međutim, obojica tvrde da ovo apsolutno nije tačno, te da su otkaze dobili nezakonito i samo i isključivo zato što su doveli u pitanje djelovanje „gazdinog sindikata“ i potražili svoja prava na drugom mestu.

Obrativši se Sindikatu trgovine za pomoć nakon što su dobili otkaze, te zajedno sa predstavnicima ovog Sindikata, obojica su uputili poziv rukovodstvu preduzeća za dogovor kako ne bi javno kompromitovali preduzeće i poklopavali ugled društva. Interesantno je da predsjednica Sindikata trgovine dobiva dva odgovora: u jednom se traži da sačeka sedmicu dana dok razmotre situaciju, a u drugom joj nude da zadrži svoju novo-formirano sindikalnu podružnicu Klasa i članarinu koju bi Sindikat trgovine time dobio, a da bi oni samo htjeli da preimenuju predsjednika i njegovog zamjenika te podružnice, odnosno da više ne podržava Husu i Safetu. Predsjednica odgovara da ih ona nije birala niti ih može razrešiti te dužnosti, nego jedino radnici koji su i ih i izabrali te da STBiH ne „trguje“ ljudima

„**Mi smo zbog takvog sindikata se i pobunili**“ – tvrdi Huso – „**onog, gdje oni biraju i postavljaju nam vođe.**“

„**Ja sam ostao bez posla zbog Avdagićevog PPDivUT sindikata,**“ – nastavlja Huso i dodaje da je mu je Avdagić i prijetio u tom smislu kada je Huso otvoreno rekao da će tražiti osnivanje novog sindikata: „Bolje ti je nemoj, zasmetati će ti.“ Uprava preduzeća je prema javnosti i fondovima za kreditiranje koristila PPDivUT kako bi se prikazala kao firma koja posluje socijalno odgovorno, dok je PPDivUT zauzvrat ‘polagao’ pravo na članarine i držao radnike pod kontrolom. Naime, svaki radnik izdvajao je 1% od svoje plate za članstvo u PPDivUT-u od čega je 64% je uzimao PPDivUT-u i ostatak je išlo nazad u sindikalnu podružnicu Klasa. Huso

planira da tuži PPDivUT za članarinu koju su radnici plaćali ovom Sindikatu, bar za posljedne tri godine, jer niko nikada nije potpisao pristupnicu. Kada su saznali za ovaj plan, iz PPDivUT-a su pristupili radnicima Klasa sa formularima koje trebaju da potpišu kako bi potvrdili da su se prije tri godine svojevoljno učlanili u PPDivUT, iako to nije istina.

S obzirom da je Klas odbio prijedlog za vansudski dogovor, Safet i Huso uz pomoć Sindikata trgovine su pokrenuli sudski spor koji je trenutno u toku. „Odugovlači se,“ – naglašava Huso – „jednom nisu došli njihovi svjedoci, dva puta nije došao njihov advokat za kojeg je rečeno da je bolestan, da bih ga ja isti dan sreo na hodniku u Sudu.“ Važno je i dodati da odmah nakon dostavljenje tužbe, tačnije u toku od dva dana, Općinski sud u Sarajevu donosi rješenje o privremenoj mjeri vraćanja radnika koji su dobili otkaz u preduzeće do okončanja spora, na što je preduzeće uložilo žalbu i čime se Safet i Huso nisu mogli vratiti nazad na posao. Ovakva odluka ne treba iznenaditi nikoga jer prema Zakonu, nijedan radnik ne može dobiti otkaz ukoliko vrši funkciju sindikalnog povjerenika bez saglasnosti entitetskog ministarstva rada. S obzirom da je Safet invalid druge kategorije, preduzeće je za otkaz moralno tražiti i saglasnost entitetskog ministra rada. Isto odobrenje trebali su tražiti i za Husu jer je bio na bolovanju u vrijeme otkaza. Međutim, ništa od ovoga nije urađeno iako je uprava Klasa sigurno bila upoznata s činjenicom, s obzirom da ima Pravnu službu, da ne može dati zakonit otkaz ni Safetu a niti Husi. Obojica tvrde da se uprava njih htjela odmah rješiti, jer da su oni imalo duže ostali u firmi, „95% radnika bi prešlo u novi sindikat“ i postali bi glasniji povodom kršenja njihovih prava.

Nakon što su dobili otkaze, njihova rješenja su stavljena na ulaznu kapiju kako bi svи radnici mogli da ih pročitaju, što očigledno predstavlja jednu vrstu prijetnje ostalima. Husine i Safetove kolege htjeli su ih podržati i blokirati ovaj ulaz kako ne bi pustili rukovodstvo firme unutra dok ne dozvole Husi i Safetu da se vrate. Ipak obojica naglašavaju da ih ne interesuje štrajk. „**Mene interesuje rad i samo kako ćemo da ga pokrenemo. I naravno naš rad da se poštuje.**“

„**Ja sam ostao bez posla zbog Avdagićevog PPDivUT sindikata,**“ – nastavlja Huso i dodaje da je mu je Avdagić i prijetio u tom smislu kada je Huso otvoreno rekao da će tražiti osnivanje novog sindikata: „Bolje ti je nemoj, zasmetati će ti.“ Uprava preduzeća je prema javnosti i fondovima za kreditiranje koristila PPDivUT kako bi se prikazala kao firma koja posluje socijalno odgovorno, dok je PPDivUT zauzvrat ‘polagao’ pravo na članarine i držao radnike pod kontrolom. Naime, svaki radnik izdvajao je 1% od svoje plate za članstvo u PPDivUT-u od čega je 64% je uzimao PPDivUT-u i ostatak je išlo nazad u sindikalnu podružnicu Klasa. Huso

KJP: od giganta do crne hronike

„Dosta je prazne pričel!“ Poručuje Višnja Marilović, Robin Hood KJP Centar „Skenderija“

Nadimak Robin Hood 'zaradila' je Višnja Marilović sama, nije ideja autorice, nego Suada Džinde, direktora KJP Centar „Skenderija“ koji je ovako nazvao Višnju na jednom od brojnih sastanaka na kojima je Višnja s njim razgovarala o kriminalu, korupciji i iskoristavanju radnika koje on lično orkestrira. Zbog ove otvorenosti i spremnosti da poduzme sve kako bi sprječila daljnju krađu i sačuvala kolegama njihova radna mesta, ona je ostala bez svog. Višnja, bankarsko-finansijski tehničar, radila je na poslovima materijalnog knjigovođe u pomenutom javnom kantonalnom preduzeću i istovremeno djelovala kao izabrani sindikalni povjerenik preduzeća, kada je u augustu 2011. godine dobila otkaz. Višnja je samohrana majka dvoje djece i trenutno bez primanja. Ipak, ne kaje se zbog svog sindikalnog djelovanja, zbog kojeg je na kraju i dobila otkaz. „Ja sam sve ovo radila iz ljudske i patriotske dužnosti,“ – objašnjava Višnja – „te ako odradimo pet ovakvih slučajeva kako treba, šesti će dobro razmisliti da li će počiniti kriminalno djelo.“

Zajedno sa svojim kolegama iz Sindikata, zajedno sa kolegom Teufikom Hadžiahmetovićem koji je član i STBIH Regionalnog odbora Sarajevo, Višnja se četiri godine borila sa upravom Skenderije, prije svega sa Suadom Džindo, direktorom, za poštivanje njihovih osnovnih radničkih prava i sprečavanje dalnjeg kriminala. „On je sistematski upropastio naš cijeli kolektiv,“ – ogorčeno konstatiše Višnja i dodaje da su problemi nastali kada je ovaj direktor preuzeo da vodi preduzeće. Naime, KJP Centar „Skenderija“ nije nikada poslovalo sa gubitkom, sve do

2008. godine kada direktor Džindo preuzima funkciju direktora. „Danas preduzeće ima preko 4 miliona KM duga,“ – objašnjava Višnja. Čim je stupio na funkciju, direktor je odmah predložio novu sistematizaciju radnih mjesta, čiji je osnovni cilj bio da se broj od 132 radna mjesta poveća na 264, a u čemu su radnici vidjeli direktnu prijetnju opstanku firme jer je u to vrijeme zabilježeno opadanje posta. Kasnije su radnici bili svjedoci konstantnog zapošljavanja raznih ljudi u preduzeću po osnovu ugovora o djelu, te u jednom momentu Skenderija ima oko 1 milion KM godišnje troškova po osnovu obaveza iz ugovora o djelu. Istovremeno, plate redovno zaposlenih radnika se konstantno smanjuju. Interesantnije je i činjenica da Skenderija zapošljava 14 fudbalera po osnovu ugovora o djelu u kojem je navedeno da će raditi poslove održavanja hotrikulture. „A mi imamo tri žardinjere!“ – ironično naglašava Višnja. Iako javnom preduzeću nije dozvoljeno da dodjeljuje donacije, ipak je direktor Skenderije, koji je ujedno i predsjednik FK Bosna, našao načina kako da 'zaobide' zakone i 'podrži' klub koji vodi. Pomenuti fudbaleri bili su 7 godina zaposleni u Skenderiji po ugovor o djelu, te su mjesечно dobivali po 700 do 800 KM. „Momci moraju da treniraju, pa idu na Zetru, ali kako im tamo trebaju svlačionice, Skenderija im plaća i to, da imaju gdje da se presvuku. Kasnije im kupujemo i opremu. Pa nije ni to dovoljno, hajdemo malo ljudi i na pripreme poslati“ – nastavlja ironično Višnja. Na pitanje kako je moguće da jedna osoba bude na rukovodećoj poziciji u javnom preduzeću i sportskom klubu, Višnja odgovara sa informacijom da je pored ovih funkcija, gđin. Džindo bio i delegat ispred Kantonalnog nogometnog saveza u državnom Nogometnom savezu.

Istovremeno, radeći na poslovima materijalnog knjigovođe u službi finansija, Višnja je došla do saznanja o kriminalnim radnjama velikih razmjera koje se provode u preduzeću. Ove finansijske malverzacije uključivale su poslove izdavanja mimo cjenovnika, ne-fakturisanje usluga, nenaplaćivanje usluga, utaja poreza i prihoda, pravljenje fiktivnih faktura za robu koja nikada nije isporučena a koja je bila plaćena, itd. U kontaktu sa svojim nadređenim, odnosno šeficom službe za finansije, Višnja je predočila relevantnu dokumentaciju u vezi kriminalnih radnji da bi dobila odgovor „To tek treba dokazati.“

Ipak, ovo je nije obesrabrilo i odlučila je da se obrati direktoru kao i Nadzornom odboru, ali ponovo bilo kakva reakcija od nadležnih je izostala. 2011. godine Višnja inicira zajedno sa Sindikatom trgovine održavanje sastanka njene podružnice na kojem je usvojen zaključak da se inspekcijskim i kontrolnim organima dostavi sva dokumentacija koja dokazuje kriminal u Skenderiji. Višnja je kopirala kompletну finansijsku dokumentaciju, pripremila dosje i otišla u Kantonalno tužilaštvo kako bi podnijela krivičnu prijavu protiv generalnog direktora i kompletног menadžmenta preduzeća. Nakon mjesec dana, inspektor za privredni kriminal iz federalne policije ulaze u preduzeće. „**Odmah kreće stravična odmazda, lov na mene i mog kolegu Teufiku Hadžiahmetovića, jer su znali da mi stojimo iza prijave...**“ a istovremeno gđin. Džindo traži sebi novo radno mjesto, negdje da se skloni,“ sjeća se Višnja. Pored drugih prijetnji koje je dobivala od strane direktno nadređenih, odnosno direktora sektora, Višnja se posebno sjeća one koja je upućena njoj i kolegi Teufiku od strane direktora za marketing i produkciju koji navodi da će Višnju „provozati u gepeku do Darive,“ i „Imaš dvoje dijece, a mogla bi imati jedno.“ Višnja se povodom ove prijetnje obratila inspektorima iz policije, nakon čega su priveli direktora ovog sektora, i nakon toga su prijetnje prestale. „Ovo je jedina stvarna podrška koju sam dobila od federalnog MUP-a,“ – tužno konstataje Višnja. Jedno vrijeme Višnja i njena djeca su bili pod zaštitom federalne policije.

Nakon dva mjeseca od Višnje krvične prijave, tačnije 26.07.2011. godine, Vlada Federacije BiH na čelu sa premijerom Nikšićem daje odobrenje da se gđin. Džindo imenuje za v.d. direktora preduzeća Krivaja iz Zavidovića. „**Postali su da ga da spase Krivaju, nadam se da ih neće 'spasiti' kako je 'spasio' nas,**“ – komentira Višnja. Sljedećeg dana, 27.07.2011. godine direktor Džindo saziva Nadzorni odbor Skenderije i daje ostavku na svoje radno mjesto, da bi se taj isti dan usvojila i nova sistematizacija radnih mjesta. Prijedlog ove sistematizacije dostavljen je Sindikatu na očitovanje mjesec dan ranije, i kako je ova sistematizacija bila identična pokušaju iz 2008. godine odnosno da se planira neracionalno otvaranje radnih mjesta, Sindikat daje negativno mišljenje. „U prijedlogu ove sistematizacije, za moje radno mjesto je bila napisana stručna spremu koju imam i koja je i prije bila napisana, da bi u usvojenoj verziji sistematizacije za moje radno mjesto pisalo da se traži visoka stručna spremu,“ – navodi Višnja. Uskoro Višnja dobiva rješenje o otkazu sa ponudom izmjenjenog ugovora o radu na mjesto fakturiste. „A to ponudeno radno mjesto je posao moje dobre kolegice, čiji je muž i umro u Skenderiji kao magaciner,“ – opisuje Višnja i dodaje da je odbila da potpiše taj ugovor zbog kolegice koja bi zbog nje izgubila posao, a i zbog činjenice da je sindikalni povjerenik i da joj ne mogu dati otkaz. Nakon otkaza, Sindikat trgovine upućuje dopise preduzeću zahtjevajući da se Višnja vrati na posao, te pozivaju i inspekciju rada. Rukovodstvo Skenderije uopšte ne reaguje. Inspekcija rada ulazi u preduzeće i kažnjava Skenderiju zbog pet nezakonitih ugovora o radu sa 1000 KM. „To je apsurd iz naših zakona...šta je za jednu Skenderiju platiti 1000 KM i nastaviti po svom?“ – sjeća se Višnja. Takoder, Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH – čije odobrenje svako preduzeće mora imati prije nego uruči otkaz sindikalnom povjereniku – dostavlja svoje

negativno mišljenje na rješenje o otkazu koje je preduzeće dalo Višnji. Rukovodstvo ponovo ne reaguje. Tokom te borbe za svoje radno mjesto, Višnja doživljava kolaps u zgradi Vlade Kantona i hitna pomoć je odvozi u bolnicu, gdje je izvršena i reanimacija. S obzirom da je preduzeće nije do tada odjavilo, ona odlazi na bolovanje.

Višnja trenutno čeka na konačno rješenje suda. Istraga u Kantonalnom tužilaštvu je također završena i podignuta je optužnica po 6 tačaka i uskoro treba da počne suđenje.

SVI SMO MI FEROELEKTRO!

„Kako biste vi rasporedili 475 maraka na šest mjeseci?“ Pita federalnog premijera i ministra privrede Ediba Hamamđić iz Feroelektro

Ono što izdvaja Feroelektro od drugih firmi u BiH jeste činjenica da je i u poslijeratnom periodu ova firma bila aktivna i veoma dobro poslovala. U momentu privatizacije imala je 167 zaposlenih radnika. „Feroelektro je bila jaka i stabilna firma. Radnici su navikli na rad i disciplinu ali istovremeno su imali dobre plate, regrese i sva ostala prava iz radnih odnosa.“ – tvrdi Ediba Hamamđić, viši komercijalni referent u Feroelektru od 1990. godine, kada se po prvi put i zaposlila. „Nažalost,“ – nastavlja Ediba – „sve je bilo dobro do 1999. godine kada je odlučeno u Vladi da naša firma treba da se privatizuje.“ Ovaj proces privatizacije Feroelektra traje sve do 2004. godine. **Radnicima nije jasno zašto je ovako dugo trajala privatizacija jedne uspješne firme.** U prvoj fazi privatizacije, Feroelektro su podjelili na 13 društava jednog lica i bilo je planirano da se tako proda firma, da bi kasnije „odjednom“ sva ova društva bila spojena i ubrzo se cijela firma privatizovala kao dioničko društvo. „Stanići kupuju firmu za 2 miliona KM, koja u stvarnosti vrijedi ko zna koliko,“ – ogorčeno navodi Ediba.

„Dolaskom Stanića počinje naša agonija u Feroelektu, nažalost...Došli su samo da unište, da uzmu ‘grunt’, a ne da rade...Polako su gasili našu djelatnost, jer smo mi imali dosta naših maloprodajnih objekata. Doveli su neke nove firme, neke nove ljudе...Mnogi naši objekti su pod hipotekama...**Došli su bukvalno da unište firmu, uz ‘aminovanje’ države, je li?** Nas radnike polako sve uništavaju. Dosta je radnika umro, pa i mladih ljudi, zbog ovih stresova,“ – opisuje Ediba situaciju u kojoj radi već 8 godina. Nakon privatizacije, radnici su potpisali nove ugovore i Ediba je ostala na istom radnom mjestu koje je imala i ranije. **„Ali, što se tiče posla, pa posla nema. Ja se samo zovem viši komercijalni referent jer nemam šta prodavati, nažalost...“** – dodaje Ediba. Svi poslovi koji se rade u Feroelektro danas su poslovi koji se rade za firme Stanić grupacije i te poslove vode zaposlenici koji su dovedeni u Feroelektro od strane novog rukovodstva i mali broj radnika koji su i prethodno bili zaposleni u Feroelektru.

„Mi ostali u Feroelektru ništa, ama baš ništa ne radimo...sjedimo 8 i po sati dnevno. Najcrnji oblik mobinga koji možete zamisliti...Mi to zovemo mobing praznog stola: bez papira, olovke, kompjutera, ičega. Psihološko zatupljivanje 8 i po sati,“ – tvrdi Ediba. Na pitanje da li ama išta rade već nekoliko godina, Ediba odgovara da radnici piju kafu i čitaju novine. Ovi radnici, koji su 1996. godine imali plate oko 500 KM, kada je to bio pojam za druge, sada primaju „minimalac“ odnosno platu od 475 KM mjesечно, koja kasni šest mjeseci. **„Ne znam kako biste vi rasporedili 475 maraka na šest mjeseci?“** – potreseno dodaje Ediba.

Istovremeno, Stanić Invest koristi i raspolaže imovinom Feroelektra kako želi. Već su prodali ili pokušali prodati par objekata koji su vlasništvo Feroelektra. Poslovnu zgradu Feroelektra u centru Sarajevu, iako nije njihovo vlasništvo, su stavili pod hipoteku da bi od banke dobili kredit od 4 miliona za izgradnju krečane za firmu Barit u Kreševu, koja je također dio Stanić Grupe. U Konjicu je ova firma imala ogromno zemljište koje su prodali, ali kako Stanići nisu stvarni vlasnici, ne može se prodaja uknjižiti. Probali su prodati prostor od oko 1000 kvadratnih metara koji se nalazi u Paromlinskoj ulici u Sarajevu, u vlasništvu Feroelektra, ali su radnici Feroelektra to sprječili. „Mi štitimo i državni kapital jer ovo bi sve do sada bilo rasprodato u bescjenje. Sve! U becjenje!“ – ogorčeno zaključuje Ediba i dodaje da oni radnici moraju to da rade kad predstavnici vlasti neće. Skladište Feroelektra u naselju Halilovići u Sarajevu, koje je nekada bilo najveće skladište u bivšoj Jugoslaviji, Stanić Invest koristi bez ikakve naknade za sve druge firme Stanić Grupe. Stanići su izgradili i hladnjaku na tom skladištu kako bi čuvali proizvode Mesne industrije Stanić, te se tu nalazi i skladište LG Electronics-a i Heinekena. Stanić firme koriste skladište besplatno, troškove struje i vode idu na račun Feroelektra, a svu dobit prisvajaju sebi, dok Feroelektro je konstantno na gubitku. Stanići time već godinama ubiru kirije od iznajmljivanja mnogobrojnih poslovnih objekata Feroelektra širom BiH, uključujući i one u Neumu, iako oni uopće nisu bili predmet ugovora koji je Agencija potpisala sa Stanićima.

Štoviš, Stanić Invest Kreševo, kupac Feroelektra, tačnije većinskog paketa dionoga u Feroelektru od 5% vrijednosnih papira, nije ulazio 22,5 miliona KM već 1.600 hiljada, niti je zaposleno 250 radnika kao što je ugovorom bilo predviđeno. Feroelektro Sarajevo završilo je poslovnu 2011. godinu sa gubitkom od 666.908 KM. Ne samo da nisu investirali u Feroelektro, nego su korisili Feroelektro za niz kriminalnih radnji.

Kad su radnici pronašli dokumentaciju o kriminalu koji se provodi u Feroelektru, kao što je plaćanje na crno, utaja poreza, odnosno postojanje paralelnih blagajni, proslijedili su ih Agenciji za privatizaciju FBiH. Agencija je zaustavila postupak ugovora prema kojemu bi Stanić nakon tri godine postao većinski vlasnik. Nakon zalaganja radnika, Agencija za privatizaciju FBiH pokrenula je 2008. godine i sudski spor za raskid kupoprodajnog ugovora u Općinskom sudu u Sarajevu. Interesantno je da se ovaj predmet „drži“ u ladici četiri godine. **„Zamislite da su odgodili do sada 8 pripremnih ročišta...pripremnih...“ – ogorčeno naglašava Ediba.**

U Agenciji za privatizaciju također navode da je odgađanje nekih pripremnih ročišta bilo neopravданo, sa čim su upoznali i predsjednika Općinskog suda u Sarajevu i Visoko sudska i tužilačko vijeće BiH. Kako bi sprječili ovu praksu, radnici Feroelektra odlučuju da prisustvuju sljedećem pripremnom ročisu, iako im je prethodno rečeno da ne mogu da uopšte prisustvuju ovom sudenju. **„Odjednom, kad smo se mi pojavili, sudinica započinje konačno sudski proces,“ – navodi Ediba.** Sud je zakazao nastavak pripremnog ročišta za 20.04.2012. godine na kojem bi sud trebao da donese konačnu odluku o raskidu ugovora. Ediba navodi da su dobili informaciju iz Agencije da će ova institucija dopuniti svoju tužbu, te da će tužiti Stanić Invest za štetu koja je nanesena Feroelektru.

Na pitanje ko je kriv za trenutnu situaciju u kojoj se nalazi njena firma i radnici, Ediba otvoreno odgovara: „Vlada Federacije! Ovdje su u pitanju nečiji lični interesi iz Vlade, a nisu Stanići, oni su ... ne znam kako da ih nazovem...izgleda da su jedino sposobno da drže neki logor jer evo nas drže u logoru već duži niz godina. Imamo čak i dva ulaza u zgradu.“ Naime, u glavnoj poslovnoj zgradi Feroelektra postoje dva odvojena ulaza. Stanić Invest su doveli ljudе iz osiguranja koji su zabranili radnicima da koriste ulaz iz ulice Maršala Tita, nego da koriste samo ulaz koji se nalazi preko puta BBI Centra. „Na kraju ispadne da smo preduzeće sa dva krova... Radnici su se uprotivili ovoj praksi i pozvali policiju kako bi koristili ovaj ulaz da bi od osiguranja dobili odgovor da je v.d. direktor Amel Balta naredio ovu praksu bez određenog pojašnjenja. Na kraju, došlo je i do tuče u zgradi. 19. marta 2009. godine slike sa borbom na ulazu zgrade su obišle svijet, ne samo BiH. Nakon toga, tadašnji premijer Branković sazvao je hitni sastanak, i ponudio radnicima ispunjenje svih njihovih zahtjeva. Sporazum u Vladi Federacije je potpisana, te su svi relevanti ljudi iz institucija stavili i svoj potpis. Nažalost, ništa od ovoga u praksi nije provedeno. „Žao mi je što smo stavili naš potpis,“ – tužno konstataju Ediba i dodaje – „ali bar imamo dokument da dokažemo što su obećali a da ništa od toga uradili nisu.“ Premijer i ministar privrede u FBiH razočarali su radnike i kada su im nudili da Staniću daju Aneks na ugovor ali da oni i dalje upravljuju Feroelektrom, „umjesto da kriminalce strpaju gdje im je mjesto, tamo iza rešetaka,“ – dodaje Ediba.

Radnici su pokušavali na bilo koji način da spasu firmu i svoja radna mjesta. Prvo su slali, a i još uvijek šalju, dopise svim nadležnim institucijama. Također, tužili su Feroelektro na sudu zbog plata koje su ispod ‘minimalca’, nepostojanja koeficijenata za određivanje iznosa plata,

nevrednovanje minulog rada, itd. Još uvijek čekaju na ovu presudu iako su je pokrenuli prije 2 godine na Općinskom sudu u Sarajevu. Iako su imali podršku iz granskog i državnog sindikata, „svoju borbu moramo izvesti sami,“ – tvrdi Ediba. Ogorčeni situacijom, 2008. godine oni su krenuli u štrajk koji je trajao čitavih 5 mjeseci. Tokom štrajka dobili su malo podrške. Radnici iz drugih firmi stali bi im sms poruke podrške, jedna grupa ljudi poslala im je 100KM, a kako tada nisu imali plata, radnicima Feroelektra je i ova pomoć bila veoma dragocjena. „Nažalost, niko nije izašao da štrajkuje s nama zajedno, nedostaje sindikalna solidarnost,“ – navodi Ediba i dodaje – „Svi smo mi isti, i Krivaja Zavidović, Feroelektro, Granit. Evo kad su radnici Granita štrajkovali, mi smo izašli da ih podržimo. Izademo mi da štrajkujemo, nas ljudi gledaju. Izadu iz Krivaje da štrajkuju, mi njih gledamo.“ **Zajednička akcija različitih sindikata odnosno sindikalna solidarnost još uvijek nedostaje, te granski sindikati moraju raditi na jačanju iste i povezivati sindikalne podružnice, predlaže Ediba.**

Ovaj slučaj dokazuje da Vlada Federacije, Ministarstvo trgovine FBiH, Agencija za privatizaciju FBiH, Općinski sud u Sarajevu kao i mnoge druge javne institucije ne štite radnike, štoviš, očigledno je da djeluju u interesu trenutnih „korisnika“ Feroelektra, koji svojim radnjama rasprodaju i iskorištavanju imovinu ovog preduzeća.

Uprkos svemu, Ediba vjeruje da će radnici pobediti. „Mi smo borci, uporni sindikalci koji neće da popuste, i nećemo da popustimo dok Staniće ne ispratimo,“ poručuje Ediba i poslodavcu i nadležnim iz institucija vlasti. I zaista, ovi radnici – i ono malo što imaju – zahvaljuju svom udruženom djelovanju i stavu.

I "PIJAČARI" IMAJU PRAVO NA RAD

„Gdje god pokucaš, nisi dobrodošao...samo si bio poželjan dok si ratov'o.“ Zehrid Olovčić o mukama pijaca

„Svi mi ovdje radimo da preživljavamo...Nikakva nam je zarada. To ti je čisto ono da nisi na ulici,“ – opisuje Zehrid Olovčić, pijaci trgovac sa Pijace Otoka Kvadrant, situaciju u kojoj se nalazi „oko 15 do 20 hiljada pijaca širom BiH“. „Samu na pijaci gdje ja radim ima 100 štandova,“ – tvrdi Zehrid i dodaje da ovo nije malo broj ljudi i da su godinama molili nadležne da im riješi status, ali „ovi što sjede u institucijama, nama o običnom narodu ne misle,“ – ogorčeno konstatiše Zehrid.

I zaista njihova situacija nije zavidna. Ne samo da prodaju robu najčešće na otvorenom, po najvećim vručinama i nevremenu, nego za to daju državi „debelu“ svetu novca. Za 3,5 kvadratnih metara štanda koji iznajmljuje na pijaci, Zehrid plaća zakupninu 12 KM po danu JKP Tržnice-pijace Sarajevo, odnosno mjesечно 360 KM. „Moraš platiti tih 12 KM po danu, bez obzira da li si se razbolio ili ne možeš doći na posao zbog vremenskih nepogoda,“ – ogorčeno objašnjava Zehrid i ironično dodaje – „Kvadratni metar me izade 100 KM mjesечно, ko da sam u sred Pariza!“ Međutim, ovo nije sve. Pijaci trgovci, uz štand, ne dobiju ništa drugo. Struju moraju sami sebi provesti, što je Zehrid i uradio i sada plaća 30 KM mjesечно i struju. Također, roba se mora čuvati, pa plaćaju iz sopstvenih sredstava i čuvare, jer „ni ovo Tržnice ne pokriva,“ – nastavlja Zehrid i dodaje da je nedavno pročitao u novinama da je JKP Tržnice firma koja je najbolje poslovala u prošloj godini. „Nije ni čudo, dobije milion a uloži 3 mette i čistač! Nikada pijaca nije oprana,“ – ironičan je i dalje Zehrid i objašnjava o čemu je riječ. Kada su

se pravili štandovi na Otoci, svi pijaci trgovci su platili JKP Tržnice-pijace po 2500 KM, za što im je rečeno da će im biti vraćeno. Kada su povodom povrata novca predstavnici iz Sindikata trgovine održali sastanak sa upravom pomenutog javnog preduzeća, dobili su informaciju da je preduzeće podiglo ogroman kredit da plati izgradnju štandova. Kako ovo nije istina, pijaci trgovci su otišli sami ponovo u preduzeće gdje im je rečeno da im je novac vraćen, „samo to oni ne znaju.“ Naime, iz preduzeća im je rečeno da su im novac „vratili“ tako što su im jedno vrijeme naplaćivali kiriju od 10KM umjesto 12KM. Iako je bilo predviđeno da se na pijaci na Otoci izgrade i krovovi zajedno sa štandovima, nikada to nije urađeno iako su svi dali po 100 KM preduzeću. Trgovci su sami kasnije platili i postavili tanki limeni krov, ali im stalno im prokišnjava.

Zakonski, pijaci štandovi u Federaciji BiH se tretiraju kao samostalne trgovinske radnje (STR), iako je evidentno da trgovci nemaju iste radne uslove kao neko ko radi u radnji, odnosno u zatvorenom prostoru. „Vode me kao da sam Mercator,“ – šali se Zehrid i dodaje da je većina pijaci trgovaca bila prijavljena zadnjih nekoliko godina kao STR. Naime, prije nekoliko godina im je obećano iz Vlade Kantona Sarajevo da ako se pijaci trgovci registruju kao samostalne trgovinske radnje (STR), a da ih neće niko iz inspekcija „dirati“ u vezi knjiga i slično. Pijaci trgovci su to uradili i plaćali godinama oko 330 KM općini, i svi su dobili rješenja da su registrovani kao STR. Međutim, kad su neki pijaci trgovci otišli u banke da traže kredite kao poduzetnici, dobili su informaciju da to nisu „prava rješenja“ i da ne mogu dobiti kredite. Kako su prije godinu dana uvedene i fiskalne kase, pijaci trgovci su se odjavili jer nemaju više mogućnosti da plaćaju ovako visoku taksu niti kazne jer ne mogu da kupe i vode fiskalne kase.

Time su ponovo ovi trgovci van sistema. Kako bi riješili svoj status, te kako bi se izborili za bolje radne uslove, oni su pristupili raznim institucijama za pomoć, na kraju su ih primili jedino u Sindikatu trgovine. Na savjet iz Sindikata, ovi trgovci su se udružili oko Saveza pijačnih trgovaca i pristupili Sindikatu trgovine i uslužnih djelatnosti BiH. Trenutno imaju oko 540 članova prevenstveno iz Sarajeva i Zenice, a rade na uključivanju pijačnih trgovaca iz svih dijelova BiH, mada „nije lako uključivati ih u sindikat, nemaju više ljudi povjerenja ni u nikoga.“ Važno je dodati da ova grupa pijačnih trgovaca ne uključuje trgovce sa tzv. „zelenih pijaca“, odnosno one pijačne trgovce koji prodaju voće i povrće i druge prehrambene artikle. Takva djelatnost se po zakonu tretira kao kućna radinost, trgovci plaćaju kirije i nešto paušalno općini, dok inspekcije se ne trude „da utvrde jesu li banana i kivi koje se prodaju na pijaci uzgojeni u baštama kod nas,“ – šali se Zehrid.

Sindikat trgovine trenutno zagovara prema Ministarstvu trgovine da se ubaci kategorija „samostalni pijačni trgovac“ u Zakon o trgovini kako bi im se riješio status. Na taj način njihov status bi bio riješen kao za taksiste, te da bi mogli i poreze plaćati. „Kako sam ja u povoljnijem položaju od jednog zlatara i taksiste? Jer prema sadašnjem zakonu iz nekog razloga jesam. Zlatar plati 70KM paušalo općini, s obrazložnjem da on nešto proizvodi, a svi znamo da većinu nakita uvoze i prodaju. Je li to neko na Baščaršiji proizvode Seiko satove?“ – pita Zehrid. On i njegove kolege predlažu da treba zakon izmjeniti i pijačnu trgovinu označiti kao poslove niskoakumulativne vrijednosti. „Jedno vrijeme plaćali smo paušalno općini 80KM po štandu, i onda plus još 5 ili 6 KM za iznajmljivanje štanda. To je bilo prihvatljivo,“ – sjeća se Zehrid i dodaje da sada mjesečno zaradi, nakon što isplaća sve obaveze, 500 do 600 KM

mjesečno, dovoljno samo da prehrani porodicu. „**S ovolikim nametima ne možemo više da radimo. Oko 50 štandova je samo zatvoreno u posljednjih nekoliko mjeseci na mojoj pijaci. Kao da namjerno hoće da otjeraju ljudi s naše pijace, možda hoće samo da prodaju zemljište nekome. A jadni ljudi ulože svoj novac u kupovinu robe, a ne znaju šta ih čeka. Mnogi su propali tako,**“ – obrazlaže Zehrid značaj problema i dodaje da ne zna šta je s tim ljudima danas – „Valjda idu sad u javnu kuhinju da jedu.“

Zehrid kaže da će situacija biti samo gora ako se uskoro nešto ne uradi. S obzirom da je ranije uvedena fiskalizacija u Republici Srpskoj u odnosu na Federaciju, „može se vidjeti šta će se desiti kod nas,“ – obrazlaže Zherid i dodaje da su u Republici Srpskoj tri godine polako propadali pijačni trgovci, gotovo sve da se zatvorilo. Kada su nadležni konačno shvatili šta se dešava, ukinuli su obavezu uvodenja fiskalnih kasa za pijačne trgovce, pa su se neki vratili ponovo na rad. „Ovo znam jer mi svi zajedno poslujemo, iz RS i Federacije, idemo zajedno autobusima po nabavku robe,“ – pojašnjava Zehrid.

Ono što je veoma malo poznato javnosti jeste da većina pijačnih trgovaca su boračka populacija. Zehrid tvrdi da oko 90% ljudi koji rade na pijacama su ili boračka populacija, ili porodice poginulih boraca, izbjeglice i sl. Ipak, Zehrid kaže da „**gdje god pokucaš, nisi dobrodošao. Samo si bio poželjan dok si ratovao, a tako je i u Federaciji i Republici Srpskoj.**“ Na pitanje da li su boračke organizacije nekako pomogle oko rješavanja njihovih problema, jer su u pitanju borci, Zehrid, koji je i sam nekada bio pripadnik pripadnik Armije BiH, odgovara – „Nikada ništa od države nisam dobio. Kad sam tražio kredit da kupim stan preko boračke organizacije, ni to

mi nisu dali. I ove boračke organizacije vode ljudi koji su i u ratu bili ‘podobni’, a sva udruženja su postala ‘privatna’. Oni tamo ne lobiraju za moje interese, nego za interese ministra kojih ga je postavio tu.“

„Pošteni i добри борци су завршили на улици, или на pijaci,“ – nastavlja Zehrid i dodaje da су то махом лјуди у својим 40-tim годинама и старији који сада немају где. „Ко ће мени са 40 година да прими да радим у фирмама? Свако тражи момка,“ – kaže Zehrid. Он заради толико да може да прехрани своју породицу, волио би да развија свој послатак, али овако не може, јер је приморан да „живи на нули.“ Zehrid је забринут шта ће се даље дешавати у земљи са оваквом економском ситуацијом и са администрацијом која је узела све па сада ...изнажмљује по принципу узми или остави. Bio је рат, па оправдавало се. Али сваком је данас проклјучало у глави..јер кад заплаче дјите гладно...“

PRIVATIZACIJA – PONOVO ISTI SCENARIO

**„Svi naši problemi vezani su za ljudе koji su privatizacijom Margosa došli као менадžери.“
Hasan Holjan o kriminalu, nepotizmu i mobingu**

„Hasane, možeš li doći ovamo da nešto potpišeš?“ – provala je pravnica iz direkcije Hasana Holjana, trgovca iz Margosa. Nakon što je potvrdio da će sutra ujutro doći, Hasan je ispunio obećanje, otisao je u direkciju da bi mu pravnica uručila rješenje o otkazu u ruke. „Ovo nije ‘nešto’,“ – odgovorio je Hasan i zatražio sastanak sa direktorom. „Pa znaš li da mi fali manje od 4 godine do penzije? Znaš li da mi je prije 5 mjeseci žena ostala bez posla? Pa znaš li da mi je sin ostao prije neki dan bez posla? Znaš li da sam radio ovdje više od 30 godina?“ – pitao je Hasan svog direktora da bi on odgovorio da sve zna. I? Ništa. Hasan je dobio otkaz.

Bilo je to prije dvije i po godine. „Sad sam u penziji...po sili zakona, što će meni penzija od 51 godinu kad mogu raditi?“ – pita se Hasan i dodaje da kada čovjek u tim godinama ostane bez posla, male su šanse da se zaposli. Tako da drugog posla nije našao, mada se povremeno „snalazi.“ „Mora se čovjek snaći, boriti se, te malo u bašti uzgajam, te povremeno nekog prevezem. Rekoh sebi, idem nešto raditi, pa bilo šta,“ – priča Hasan i dodaje da je nakon otkaza morao prodati i auto. Ipak, najteže mu je bilo kad mu je kćerka rekla „Neću više dvije marke. Neću sutra doručkovati u školi.“

Ali Hasan zna zašto je dobio otkaz. Nekoliko sedmica prije nego je dobio rješenje, Hasan je zajedno sa drugih 17 radnika uložio tužbu protiv Margosa. Njihovi kolektivni ugovori kao i ugovori o radu nisu ispoštovani. Naime, od iznosa plate koji je naveden u ugovoru, primali su samo polovinu toga. Tople obroke također nisu dobivali.

„Svi naši problemi vezani su za ljudе koji su privatizacijom Margosa došli као менадžери,“ – tvrdi Hasan i pojašnjava da iako je Sulaiman al-Shiddi odnosno saudijska kompanija „Al Shiddi“ 2006. godine kupila Margos veletrgovinu i Magros export import, direktori odnosno upravitelji firmi bili su „naši ljudi koji su došli iz Zavidovića. Krivaje. Čim su ovi zastupnici došli, počelo je maltretiranje radnika. Svako je bio pozvan pojedinačno na razgovor. Pitali su nas šta ko govori u firmi, i svaki razgovor su snimali,“ – sjeća se Hasan i dodaje – „Ovo se desilo nekoliko puta. Danas se to zove mobing. Znamo zašto su to radili, da nas otjeraju, da sami odemo iz firme. Izgleda da su i uspjeli, jer Hasan konstatiše da je poslije privatizacije firme većina radnika otišla, dosta ih je prijevremeno penzionisano.“

„Iako smo regularno potpisali ugovore,“ – navodi Hasan – „ništa se to nije poštovalo. Kad smo se pozvali na potpisane ugovore o djelu, menadžeri bi nam odgovorili da je to njima ‘samo obični papir koji ništa ne znači.’“ Isti rukovodioci pokušali su da im promjene ugovore kako bi duplo umanjili iznos za otpremnine u slučaju otkaza. Međutim, **radnici Margosa bili su sindikalno udruženi, držali su se zajedno, nisu dozvolili promjene.** Ipak, kad bi se sindikalna podružnica sastajala, menadžeri su dovozili autobusom svoje radnike iz Zavidovića koji su prethodno dobili ‘instrukcije’ kako će glasati po pojedinim stavkama. Nekoliko puta dolazila je i policija da provjeri dokumentaciju, međutim ništa se poslije toga nije dogodilo.

„Jednom su me pozvali na razgovor,“ – prisjeća se Hasan – „i rekli da nema više mjesta za mene u radnji na Marindvoru, gdje sam inače radio kao trgovac, te da trebam preći da radim u frizerski salon, što sam ja naravno odbio.“ Poslije su ga ponovo nekoliko puta zvali na razgovor, jer „nema rezultata,“ ali Hasan se nije dao zaplašiti. Sjeća se i kako su rekli radnicima da će dobiti otkaz i da im jedina opcija da počnu raditi u hotelu Bristol za vrijeme izgradnje kao gradevinci. Kada su pitali šta će raditi jer su svi većinom trgovci, menadžeri su im rekli: „Nećete valjda nositi vreće na ledima na 20 sprat.“

Suočeni sa sve većim šikaniranjem, mogućim otkazima, grupa od 17 radnika podnijelo je kolektivnu tužbu koja je ranije pomenuta. Pravna služba sindikata im je pomogla da je sastave „Srećom, imali smo ovu podršku, jer čim advokatu u kancelariju uđeš moraš platiti 200 maraka,“ – šali se Hasan. Tek prije nekoliko mjeseci, spor se riješio za Hasana. Hasan i njegove kolege dobili su poziv od novog menadžmenta Margosa za vansudsku nagodbu. Većina ih je pristala na nagodbu da se odrekne kamata, četvero nije. „Većina nas je odmah sljedeći dan dobila novac. Nekoliko radnika koji su se nagodili, rade još uvijek za Margos i čekaju isplatu tih sredstava,“ – pojašnjava Hasan i dodaje da je tada po prvi put upoznao vlasnika Margosa koji se javno izvinuo radnicima i rekao da on pojma nije imao šta se tu dešava. „Sve što se dešavalо to je krivica naših ljudi koji su tu radili kao menadžeri. Oni su njega koštali 30 miliona maraka, najmanje,“ – tvrdi Hasan i dodaje da su njemu ti ljudi dali otkaz, „a doveli su svoje žene, svastike, djecu, rodbinu...Čolakovića je bilo četvero zaposleno. Sve ista prezimena imaju.“

BIJELO...

PRIVATIZACIJA PO RECEPTU STBIH

„Pa zar ima kod nas takva firma?“ Halil Hošić o radničkoj borbi za spas Gratexa

Osnovana 1946. godine, Gratex je i prije rata bila uspješna firma, imala je preko 26 prodavnica tekstila u Sarajevu i zemlji, i oko 220 zaposlenih. Poslije rata dosta prodavnica je bilo srušena i spaljena, te se desilo s Gratexom ono što se desilo mnogim firmama. Ipak, ova priča, za razliku od mnogih, ima sretan kraj o čemu svjedoči Halil Hošić.

U Gratexu se Halil zaposlio 1973. godine kao i prodavač, i tu je još danas. Možete ga naći u novo-otvorenoj radnji Gratexa Gerry Webber u Starom gradu. Za razliku od mnogih njegovih kolega iz sektora trgovine, Halil ima siguran posao. „Poslije rata, krenuli smo ispočetka „nekako se radilo“, pa bilo je i posla jer „ljudi su se zaželjeli“ trgovine,“ - prisjeća se Halil. Već oko 1999. godine počinju problemi u poslovanju, obrt opada, dugovi rastu, i radnje su se počele zatvarati. Tako da su radnici u sljedeće tri godine radili bez plata, ikakvih doprinosa, čija je firma istovremeno dugovala 1 i 200 hiljada KM samo Općini Stari Grad u Sarajevu. Većina radnji koje je firma ranije posjedovala bila su samo zakupljene, te je firma u vlasništvu imala samo nekoliko radnji, a nije se imalo novaca za renoviranje niti za režije. „U ovom periodu, bilo je najteže, ali svi smo se snazili nekako,“ - kaže Halil i prisjeća se kako je jednom zbog ovakvih uslova izbio štrajk i neko je inicirao prijedlog da se radnje izdvajaju i da ih radnici preuzimaju. Jedna radnja u ulici Maršala Tita se tako i izdvojila sa 12 radnika i danas nije vlasništvo Gratexa. Ostali radnici nisu slijedili ovaj primjer.

Konačno 2002. godine počinje proces privatizacije Gratexa, dok je ista bila u teškim dugovima. Radnici su oko ovog pitanja bili manje-više jednoglasni, većina je podržavala prijedlog da se firma privatizuje. „Bilo je tu onih 5 do 6% radnika koji se nisu slagali, ali većina jeste. Bili smo svjesni da ćemo se morati odreći zaostalih plata, ali neki nisu htjeli ovo da prihvate,“ - navodi Halil. Umjesto da čekaju što će se desiti, radnici Gratexa sindikalno su se organizovali. Radnika je u tom trenutku bilo oko 80, od čega njih 10 su bili jezgra sindikalnog djelovanja. Radnici Gratexa odmah su dobili i prijedloge iz Kantonalnog ministarstva privrede koji su bili u vidu - „Nema ništa od toga! Treba to prodati, treba to uništiti, firma je propala.“ Međutim, radnici nisu htjeli odustati. Uz pomoć Sindikata trgovine uspjeli su da vode pregovaranje sa svim zainteresiranim stranama i da budu aktivni donositelji odluka u vezi budućnosti njihove firme.

Kao potencijalni kupac pojavila se firma Textil Promet iz Hrvatske koja je bila spremna kupiti Gratex, ulagati u razvoj firme i zadržati stare radnike. „Oni su bili svjesni činjenice da za godinu dana neće moći namiriti samo dug prema Općini Stari Grad a kamoli sve drugo,“ - prisjeća se Halil i dodaje da je kasnije trebalo novim vlasnicima oko 5 godina poslovanja da samo otplate stari dug Gratexa. Ipak, ovaj potencijalni kupac postavio je uslov da se radnici moraju odreći zaostalih plata. 95% tadašnjih zaposlenika firme pristalo je na ovu ponudu, dok je oko 12 radnika tražilo isplatu zaostalih plata i napustili su poslije toga firmu. Međutim, pored pristanka radnika da se odreknu svojih plata, sindikalni povjernici Gratexa morali su ubijediti i nadležne predstavnike vlasti iz Kantona da se prihvati ponuda Textil Prometa. Mujo Hošić,

Halilov brat koji je u to vrijeme bio politički aktivan založio se da radnicima Gratexa „otvori svaka vrata“ u institucijama vlasti. Održani su brojni sastanci, a sa predstavnicima Kantona vijećali su i po nekoliko dana. Tokom pregovora radnici su dobili i razne komentare poput: „Nemojte Hrvate u Čaršiju!“ na što su im radnici odgovorili da oni nađu muslimane koji će firmu kupiti i pokriti „eto bar pola duga firme.“ Na kraju, radnici su pobedili i dobili su novog vlasnika, i ne samo to...

Textil Promet, novi vlasnik, ispoštovao je sve obaveze iz ugovora. Radnici su uredno počeli da rade. 10 radnika kasnije se predomislilo i tužilo firmu za zaostale plate i kamate, i kada su dobili presudu, Textil Promet je izvršio uplate. **„Za ovih 10 godina, niko nije dobio otkaz od starih radnika, neki su otišli u penziju. Niti sam imao ikada ikakvih problema,“ – tvrdi Halil i dodaje da su novi vlasnici „izuzetno korektni.“** Oni konstantno i ulažu u firmu i šire se. Imaju sada oko 10 radnji, nove se stalno otvaraju, a uskoro će broj radnika u Gratexu biti isti kao i prije privatizacije. Kontrole privatizacije, koje su provedne nekoliko puta, sve su bile uredne. Gratex i Textil Promet imaju zdrav partnerski odnos i nikada ništa se nije desilo što bi narušilo ovu ‘idilu’.

„Jednostavno da čovjek ima sreće da se ovako završi...ali ja mislim da je to zato što neko odavde to nije kupio. Neko odavde ko je naumio da to pokrade,“ – šali se Halil. Možda je razlog ipak činjenica da je većina radnika razmišljala dugoročno i gledala ne samo svoju ličnu korist,

nego i cijelog kolektiva i firme. „Nikada se nisam pokajao što nisam uzeo te zaostale plate, ni ja niti moja supruga koja isto radi Gratexu,“ – tvrdi Halil. Štoviše, predanost radnika firmi ogleda se i u činjenici da su radili na smjene kao čuvari kako bi sačuvali radnju Lav na Ferhadiji dok nisu primali plate. Naime, u ratu su u radnju ušli lokalni zakupci koji nisu htjeli da se isele. Vođeni su i sudski sporovi, a nakon što su ih napokon uspjeli iseliti, radnici su ušli u radnju Lav i dežurali po danu i noću mjesec dana.

„Ja sam radio 40 godina u ovom sektoru i znam sve radnje koje su bile tu prije rata. Danas, ne znam ni za jednu firmu pored Gratexa i Sarajevo Tekstila da su preživjele taj proces privatizacije, a bilo ih TP Marketi, Unika, Robna kuća Sarajka, nema ni trgovачkog lanca Margosa. Sve su te firme uništene.“ – navodi Halil i dodaje - „Kad iz bilo koje druge firme sretnetem stare kolege, pa kad im pričam kako kod nas plate ne kasne, kako je sve korektno, oni mi ne vjeruju da u trgovini ima takva firma.“

Ujedinjeni radnici sa zajedničkim ciljem i vođenjem sindikata koji ima kompetencije i odlučnost da zaštiti samo i isključivo interese svog članstva ne može rezultirati ničim drugim do uspjehom. Upravo zbog toga članstvo STBIH u Gratexu je svijetli primjer sindikalnog djelovanja.

„Samo ujedinjen sindikat ima stvarnu snagu.“ Poručuje Alija Hodžić, iz ZOI 84 Olimpijskog Centra Sarajevo

„Tokom rata ostali smo bez ičega, sve smo morali od početka, od raščišavanja prostorija, itd.,“ – prisjeća se Alija Hodžić, predsjednik sindikalne udruge preduzeća ZOI 84 Olimpijski Centar Sarajevo, koji je inače rukovodilac vozognog parka ovog javnog kantonalnog preduzeća. „Poslije rata bilo je prijedloga da se firma privatizuje,“ – nastavlja Alija i dodaje – „jedan od prijedloga je bio da se ‘prodaju’ radnici sa srušenim hotelom Igman. **E tu se valjalo boriti, ali smo uspjeli da spasimo i firmu i sebe.**“

I to su upravo i uspjeli. Iako uslovi „nisu idealni“, ZOI 84 je danas samostalno preduzeće, te iako javno ono ne ‘živi’ od novca iz javnog budžeta nego se finansira kroz sopstvene aktivnosti koje vode njene organizacione jedinice Zetra, Ski Centar Bjelašnica, Ski Centar Igman, ZOI Tours, stručne službe, ugostiteljstvo i ZOI Data. Netom poslije rata preduzeće je imalo oko 84 radika da bi se sada broj zaposlenih povećao na oko 164 zaposlenika. **„Evidentno je da se preduzeće razvija i da će i dalje rasti,“ – tvrdi Alija.**

S tim ciljem novi menadžment koji su dobili u preduzeću prije 6 mjeseci, priprema strategiju razvoja preduzeća. Alija očekuje da će uskoro sindikalni pojverenici i drugi radnici dobiti priliku da daju svoje prijedloge na postojeći plan. „Nova uprava pokazuje pozitivne stavove,“ primjećuje Alija i dodaje da su menadžeri, odlukom koju su donijeli, uključili i sindikat

preduzeća u pripremu sistematizacije radnih mjesta. „Bitno je radnicima pokazati da se i njihovo mišljenje uzima u obzir, a to treba biti od koristi i poslodavac jer odmah radnici drugačije rade, motiviraniji su i sl. Tako bi trebao svaki poslodavac da uključuje sindikat u samu izradu planova i pravilnika koji se tiču radnika,“ – naglašava on i dodaje – „Naravno, ovo se ne dešava samo zaslugom sindikata jer mi zahtjevamo neke stvari, dosta toga zavisi od rukovodstva.“ Još jedan pozitivan gest od strane novog menadžmenta jeste prijedlog da se radnicima koji su pred penziju, odnosno onima koji će ići u penziju za oko 3 godine, uveća dohodak za 20%. „Ovo je zaista pozitivan pokazatelj upravljanja,“ tvrdi Alija i nuda se da će menadžment i ispuniti obećanja.

Međutim, ovakve odnose sa rukovodstvom ova sindikalna jedinica nije uvijek imala. Alija se prisjeća kako je 2008. godine, dolaskom tada novog menadžmenta, odmah zatraženo da se sindikalno vođstvo „očituje.“ Tada je došlo do pokušaja da se on smijeni, ali Skupština sindikata ponovo ga je izabrala. Naime, gotovo svi radnici su došli na te izbore u Dom sindikata da ga podrže. **„Plakalo mi se,“ – još uvijek je dirnut Alija solidarnošću svojih kolega. Činjenica da se Alija nalazi na čelu sindikalne podružnice od 2004. godine do danas govori o povjerenju koje je stekao od strane svojih kolega ali i uspjesima koje su zajedno ostvarili.**

Danas su skoro svi uposlenici ZOI 84 članovi sindikata. Uspjeli su formirati i Vijeće zaposlenika 2010. godine. „Ova borba trajala je godinu dana, ali bilo nam bitno jer poslodavac neće nekada da konsultuje sindikat prilikom izrade raznih akata kao što je pravilnik rada, dok

vijeće zaposlenika mora i mi smo odlučili da to osnujemo i uspjeli smo," – objašnjava Alija. Tokom cijele „borbe“ sa rukovodstvom da se to realizuje, sindikalno vođstvo uspjelo je dobiti neophodnu podršku radnika. „Bilo je i onih što su meni plačući dolazili i govorili 'Izvini molim te, meni je rečeno da ako ne potpištem da sam protiv vijeća zaposlenika da će dobiti otkaz,'“ – prisjeća se Alija. **On dodaje da zakonska rješenja nisu dobra jer nije jasno zašto postoji vijeće zaposlenika sa većim ovlastima kad postoji sindikat. „Ovo dovodi do raskola među radnicima ili su to sve isti ljudi koji djeluju u oba tijela,“ – objašnjava on.**

Pored vijeća zaposlenika, sindikat svoj uspjeh vidi i u osnivanju Fonda solidarnosti. „Išli smo od radnika do radnika kako bi dobili pristanak od svakog pojedinačno da mu se odbija 5KM za ovaj fond, kako bi pomagali svojim kolegama,“ – opisuje Alija. Ova inicijativa pokazala se dobra. Svake godine ima određeni broj ljudi koji dobiju ta sredstva jer su u stvarnoj potrebi, kod smrtnih slučajeva, bolesti, ili ženidbe. Postavljaju se imena onih koji su dobili sredstva na tablu a ovim gestom radnici podržavaju jedni druge. „Solidarnost u ovoj firmi ne nedostaje,“ – ponosno kaže Alija. Prije tri godine nakon što je poginuo njihov kolega vraćajući se s posla, i čime je ostala njegova nezaposlena žena i dijete, sindikat u firmi se založio kod direktora da ta žena zaposli u preduzeću, na što je direktor i pristao, i ta žena je i danas tu.

Međutim, ima mnogo toga što treba još da se odradi. Recesiju je osjetilo i ovo preduzeće koje se, kao mnoga druga bori sa gubitcima i posljedicama lošeg poslovanja. Alija navodi da sindikat ne čeka da vidi što će se desiti dalje, nego se bori i za dugoročni opstanak firme. S tim ciljem išli su i na sastanak kod premijera, koji im je obećao da će se preduzeće podržavati. „Radnici

shvataju da je ekomska kriza teška, i da je ogromna nezaposlenost, ali dajte da vidimo šta smo mi ostvarili, mi kao preduzeće i šta to ne funkcioniše da se riješi,“ – predlaže Alija.

Ipak, on već zna koji su to njihovi najveći problemi. Prije svega, „kao i u svim ostalim javnim preduzećima kod nas, imamo previelik broj zaposlenika. Na jednom radnom mjestu ima po tri zaposlenika, ja to odgovorno tvrdim,“ – navodi Alija i dodaje da – „režijskog osoblja“ nikada nije bilo više - to su oni koji samo pišu i sjede po kancelarijama, a radnika u proizvodnji ima manjka...Izgleda da to mora tako jer mora svaki novi menadžment koji dode da zaposli svoje ljude...ma rasporoređuju se stranački kadrovi.“ Alija nastavlja i dodaje da se i dalje politika upliće u rad kantonalnih javnih preduzeća. „Rukovodeće pozicije se dijele prema stranačkoj pripadnosti i izbornim rezultatima. Ako je pobijedio SDP na izborima, direktor mora biti iz ove stranke a njegov zamjenik iz SDA, i slično.“ – obrazlaže i dodaje – „U zakonu piše da direktor javnog preduzeća ne smije biti pripradnik neke političke stranke, a ja se pitam koji to danas nije?“

Ono što je ipak najveći trenutno problem za radnike jesu niske plate. „Česta su smanjenja plata, te 5% od plate, pa to dode do smanjenja od 30%, znate da nešto nije uredno. Svake godine je sve teže,“ – objašnjava Alija i nada se da će se koeficijenti za plate radnicima povećati. Kako bi poboljšali uslove rada, sindikat radi na potpisivanju kolektivnog ugovora sa preduzećem jer se trenutno primjenjuje opći kolektivni ugovor. „Imali smo mi ponudu već od preduzeća da potpišem kolektivni ugovor, samo dati uslovi i način na koji je to odradeno nije bilo dobro i mi smo odbili,“ – navodi Alija i dodaje da nisu toliko problem iznosi plata koliko je njihova

nesazmernost između zaposlenika u administraciji i onih „u proizvodnji.“ Prema važećim pravilima, plate su tajni podaci, ali koeficijenti prema kojima se plaće određuju nisu. „Međutim, kod nas je sve tajna a i u drugim firmama,“ – kaže Alija i dodaje da ne zna tačan podatak kolika je razlika između plata zaposlenih u rukovodstvu i ostalih radnika, ali od nekoga je dobio podatak da je to 1:5, tj. da je plata rukovodećeg službenika pet puta veća od plate prosječnog radnika. Drugi podatak koji je dobio jeste da plata direktora iznos 12 puta jedne čistačice. **„To je tako u svim firmama, samo što ne smiju ljudi da govore. Ne znam čega se samo boje...，“**

– pita se Alija. Razlike u platama na osnovu stepena obrazovanja su također velike, pa tako se vrednuje viša stručna spremu dok se prethodno radno iskustvo ne nagrađuje na isti način. Naime, „radnik u administraciji sa višom stručnom spremom ima platu oko 1200 KM dok radnici u proizvodnji imaju 560 KM. To je ogromna razlika.“

Na kraju, Alija zaključuje da sindikatu preostaje da se bori za rješavanje ovih pitanja. I pored teške privredne situacije, on ostaje optimističan jer vjeruje prije svega u kolektiv u kojem radi. **„Upravo to je ono što izdvaja STBIH od ostalih – radnička solidarnost – koja je ujedno i najjače oruđe radnika u borbi za njihova prava. „Ja sam saradivao sa drugim sindikatima i video sam da u nekim firmama imaju po dva sindikata, pa sam im pitao zašto su dozvolili da ih poslodavac razdvoji,“ – pita se Alija i zaključuje – „samo ujedinjen sindikat ima stvarnu snagu.“**

NISU SVI POSLODAVCI LOŠI!

„Poslodavac je nama izašao maksimalno u susret.“ Priča Mirze Šahinović iz Konzuma u Kakanju, o tome kako je ‘tehnološki višak’ sačuvao posao

„Firma je bila u takvoj situaciji da smo trebali da dobijemo otkaz. Gasila se poslovna jedinica i bili smo tehnološki višak,“ – opisuje nedavna događanja Mirza Šahinović, poslovođa u Konzumu u Zenici. Mirza je prethodno 3 godine radio u Kakanju, tačnije od otvaranja poslovnice Konzuma 2008. godine u ovom gradu. Međutim, trgovina se morala zatvoriti jer za objekat u kojem se nalazi radnja, nisu rješeni imovinsko-pravni odnosi. „Uslovi za rad zadnje dvije godine su bili grozni. Stalno su nam isključivali struju i vodu, a čitav avgust proveli smo bez struje,“ – navodi Mirza i dodaje da ovi problemi nisu bili krivica poslodavca, koji je uredno plaćao sve režije. Druge radnje u zajedničkom objektu napravile su velike dugove neplaćajući dadžbine. Nažalost, posljedice su trpili svi radnici u pomenutom trgovачkom centru, pa je zamalo i 31 radnika Konzuma ostalo bez posla. Ipak, ovo se nije desilo zahvaljujući akciji STBIH i spremnosti poslodavca da izade u susret radnicima.

„Zakonski smo mogli dobiti otkaz,“ – tvrdi Mirza i dodaje da je prvobitno održan sastanak između rukovodstva i radnika na kojem su obavešteni da se trgovina mora zatvoriti zbog neadekvatnih uslova i neriješenih imovinsko-pravnih odnosa, te da će radnici dobiti otkaz. Rečeno im je da će se radnja za neko vrijeme ponovo otvoriti, nakon što se riješi problem s lokacijom, i da će nakon toga biti ponovo zaposleni. Međutim, zalaganjem STBIH, rukovodstvo iz Konzuma odlučilo je pronaći neko rješenje koje neće uključivati otkaze. Time je dogovoren da svi radnici koji su imali ugovor ostaju u Konzumu, te da će im se pronaći radnje u Zenici i Sarajevu gdje će raditi dok se ne otvorii Konzum u Kakanju ponovo. I zaista, poslodavac je održao obećanje. Za 20 radnika je pronađena poslovna jedinica gdje će privremeno raditi. Četiri radnika nisu pristala da putuju, te su time dobili otkaz, ali im je poslodavac obećao da će ih ponovo zaposliti kada se otvorii trgovina u Kakanju. Četiri radnice nalaze se na porodiljskom odsustvu, i poslodavac izvršava sve svoje zakonske obaveze u tom pogledu, a čeka ih posao kada se vrate s odsustva. Za troje radnika su istekli ugovori na određeno

„Istina, moramo da idemo u druge gradove da radimo, neki rade i za niska primanja, pa nakon plaćanja putnih troškova, ne ostane im mnogo, ali se svi snalazimo jer niko ne želi da izgubi posao,“ – navodi Mirza i dodaje da je poslodavac ispaо više nego fer jer ih je zaposlio iako nije bilo slobodnih mesta u drugim radnjama.

Radnici su bili posebno zabrinuti jer bi otkazom završili na tržištu rada sa stotinama hiljada nezaposlenih. „Najveći problem je danas naći i sačuvati posao,“ – tvrdi Mirza i dodaje da mnogi ljudi, ukoliko imaju sredstava „kupuju“ radno mjesto ili se zapošljavaju preko „štete.“ A za mnoge radnike nakon što nekako pronadu posao, problemi tek počinju. „U drugim firmama vidim da uposleni imaju mnogo problema sa nepoštivanjem radnog vremena, kašnjenjem plata i slično,“ – opisuje Mirza stanje u sektoru trgovine i dodaje da često primjećuje da poslodavci non-stop mijenjaju radnike. „Nemoguće je da jedna firma, koja ima ukupno 20 radnika, ima potrebu da za mjesec dana promjeni 10 radnika. Ima takvih firmi dosta, nažalost,“ – tvrdi on.

S druge strane, „naš poslodavac je nama izašao maksimalno u susret,“ – nastavlja Mirza – „Ljudi često govore strana firma, hrvatska, a ja bih Konzum nazvao čisto „bosanskim“, upošljavaju oko 2500 naših radnika i ne samo to, nego su nam osnovna prava zagarantovana.“

DOBRO JE ZNATI DA IMA NEKO KO TE ŠTITI!

„Kada znate da postoji sindikat, da se neko brine o pravima, onda se poslodavac postavlja i ponaša drugačije.“ Poruka radnicima da se udružuju Slobodanke Madžar iz Konzuma u Prijedoru

„Ja sam zadovoljna sa svojim poslodavcem jer ima sluha za radnike,“ – ovo je rečenica koju nećete čuti kod nas, ali ipak iza nje стоји radnica iz sektora trgovine iz Prijedora. Slobodanka Madžar, voditelj nabave u Konzumu, radi na toj poziciji već 5 godina. „Svi stalni radnici imaju ugovore, topli obrok, i sve što jednog radnika sleduje,“ – navodi Slobodanka i dodaje – „Istina radi se nekada prekovremeno ali zato dobijemo slobodne dane.“

Prije Konzuma, Slobodanka je radila u Wizi, koju je i kupio njen sadašnji poslodavac. „Tamo se nije znalo ko šta radi,“ – sjeća se Slobodanka i dodaje da je postojao i mobing, te da nisu imali stalne ugovore. „Produžavali su nam ugovore svaka dva mjeseca bez obzira koliko si tu već dugo radio,“ – navodi ona.

Nažalost, ovakvi uslovi još uvijek vladaju u većini trgovina širom zemlje. Slobodanka je često u kontaktu sa kolegama iz dugih firmi i za njih kaže da imaju „pravo loše uslove,“ i dodaje da su ona i njene kolege. „Dobar je poslodavac, i možda bi bili dobri poslodavci i da nema sindikata.“ Naime, Konzum je spremno otvorio vrata Sindikatu trgovine i veliki broj radnika ovog trgovackog lanca iz svih dijelova zemlje su članovi Sindikata.

„Kada znate da postoji sindikat, da se neko brine o pravima, onda se poslodavac postavlja i ponaša drugačije. Također, kada znate da imate podršku iza sebe ako se nešto desi, onda se i radnik osjeća sigurnije,“ – pojašnjava Slobodanka i dodaje je im je Sindikat pomogao da dobiju regres prošle godine.

Međutim, Slobodanka nije samo članica sindikata. Već nekoliko godina aktivno učestvuje u aktivnostima koje Sindikat trgovine organizuje u okviru svojih projekata. Slobodanka je bila i trener na edukativnim radionicama o pravima radnika i ulozi sindikata, koje su održane u Prijedoru, Foči, Sarajevu i Zenici.

Dodatno, Slobodanka je aktivna u Sekciji žena pomenutog Sindikata, te je i sama učestvovala na dosta edukativnih radionica kroz koje je stekla znanja iz oblasti radnih odnosa, sindikalnog djelovanja, ali i vještina koje može primjenjivati na svom radnom mjestu. Slobodanka ističe radionicu o mobingu – pojavi koji podrazumijeva sve oblike šikaniranja na poslu a koji se najčešće provode od strane nadredenom prema radnicima. Često su žrtve mobinga žene odnosno radnice. „Naučili smo kako prepoznati mobing na poslu, ali i tehnikе koje možemo primjeniti.“ Slobodanka je učestvovala i u edukativnoj posjeti sindikatu u Švedskoj. S obzirom da Sindikat trgovine ima odličnu saradnju sa nordijskim sindikatima, često se organiziraju ovakve posjete u kojima ne učestvuje samo rukovodstvo Sindikata nego i sami radnici. „Obišli smo nekoliko njihovih trgovackih centara, upoznali njihove radnike i sindikalne aktiviste,“ – opisuje posjetu Slobodanke i dodaje da su učesnici iz ove aktivnosti naučili da moraju da omasove članstvo kako bi bili jači i utjecajniji.

„Ranije nisam imala ni predstavu šta je to sindikat,“ – navodi Slobodanka i dodaje da je danas sjesna da iako neki radnici možda imaju dobre uslove, trebaju da budu sindikalno aktivni kako bi time pomogli drugima, sebe zaštitili, te izgradili nešto za buduće generacije. „Želimo da ojačamo sindikat, da se borimo za bolje radne uslove, pa ako ne postignemo nešto za sebe, bar za našu djecu da nešto ostvarimo,“ – zaključuje Slobodanka i poručuje svim radnicima koji imaju problema na poslu da se sindikalno aktiviraju, udruže, te omasove članstvo. „Jedan radnik ne može ništa značajno postići, ali većina zaposlenih u jednoj firmi može sve.“

DANAS MI TREBAMO SINDIKATU, SUTRA ĆE SINDIKAT BITI TU ZA NAS!

Volontiranje i sindikalna akcija: recepti za mlade protiv recesije od Lane Bavčić iz Zenice

Lana Bavčić je studentica ekonomije na privatnom fakultetu u Travniku i ima 20 godina. Činjenica da je Lana mlada od ostalih sindikalnih aktivista predstavljenih u ovoj publikaciji, ukazuje na činjenicu da je njena priča nešto drugačija. Iako je još uvijek studentica, Lana je odlučila da treba da radi i stiče radno iskustvo koje joj treba kasnije pomoći da pronađe posao. „Pored studiranja, svako treba da radi nešto, barem povremeno, kako bi stekao neki temelj osnovnih znanja,“ – tvrdi Lana i dodaje ako neko ode do nekog poslodavca s ciljem da traži posao i kaže mu ‘Ja nemam nikakvo radno iskustvo,’ ne može puno da očekuje na današnjem tržištu rada gdje ima na hiljade nezaposlenih i gdje svaki poslodavac traži bar neko iskustvo.

Raspisujući se o raznim pozicijama, Lana je uspjela pronaći radno mjesto u privatnoj postaji u Zenici. Međutim, počevši sa radom, shvatila je da onda tek problemi počinju. Lana je prvo primjetila da oko 90% njenih kolega nemaju potpisani ugovor – iako neki već godinama rade za istog poslodavca – i time da „rade na crno“ odnosno da im firma ne uplaćuje obavezne doprinose. Znajući da se ne može nadati boljoj situaciji u kojoj su ostali radnici, Lana je prihvatala bilo kakav rad da bi postiže saznala da ovo ipak nije najgore što joj se kao radnici može desiti. „Čak i danas mizernih 200 KM koliko sam primala mjesečno za svoj rad na radiju, nije se isplaćivalo redovno... To je bilo ono ‘Dat’ ču ti 100, pa kad bude još nešto, dobit’ ćeš ostatak,“ – navodi Lana i dodaje da se svaki radnik manje-više mora boriti svaki mjesec za tu platu i moliti direktora da je isplati. Ipak za Lanu najteže je pala činjenica da i pored ogromnog truda koji su radnici ulagali u svoj posao – više volonterski jer su plate bile ispod svakog minimuma – nisu nikada „hvala“ ni čuli. Ubrzo shvativši o kakvom je poslodavcu riječ, Lana je počela da traži novi posao i našla je drugo radno mjesto kao ekonomista za maklering u Multiplex Ekraru u Zenici. Kod novog poslodavca provela je mjesec dana na probnom radu, a poslije toga potpisala je ugovor na određeno i trenutno čeka na njegovo produženje.

Naučena prethodnim iskustvom, Lana je odlučila da u budućnosti sazna više o mogućnosti zaštite radnika. Slučajno dobivši informaciju od svoje tetke o projektu Sindikata trgovine i uslužnih djelatnosti BiH „Balkan stringeri“, Lana je odlučila da se prijavi za učešće. Time je postala dio grupe oko dvadesetak srednjoškolaca i studenata iz Mostara, Prijedora i Sarajeva koji trenutno učestvuju u radionicama gdje stiču praktična znanja iz oblasti radnih odnosa i sindikalne akcije, ali i na temu pokretanja sopstvenog biznisa, pisanja izjave za medije, pisanja projekata i drugih praktičnih znanja koja mogu korisiti svakom zaposleniku bez

obzira na struku. Projekat se provodi u saradnji sa Sindikatom iz Norveške, a radionice se održavaju na engleskom jeziku s obzirom da treneri dolaze iz Norveške. Planirano je da se posljednja radionica održi upravo u Norveškoj kako bi polaznici obuka upoznali svoje vršnjake, sindikalne aktiviste i njihove aktivnosti iz ove zemlje. Također, kao posljednja aktivnost projekta predviđeno je provođenje pojedinačnih inicijativa sve tri grupe. **Lana i njene kolege/ice iz Sarajeva planiraju organizovati seminar za druge mlade kako bi predstavili projekat u kojem su učestvovali ali i da bi im ukazali na potrebu da mlađi trebaju znati svoja prava iz radnih odnosa kako bih ih jednog dana mogli i štititi.**

Na pitanje zašto se uključila u jedan ovakav projekat, Lana je izjavila da je oduvijek bila aktivna i da ne čeka da joj prilike „padaju s neba“. Od 8. razreda osnovne škole, Lana je volonterka u Crvenom križu, radila je volonterski i u Staračkom domu u Zenici a i u ne-vladinoj organizaciji Medica. Iako je od kolega i prijatelja dobila dosta negativnih komentara u smislu zašto traći svoje vrijeme „na te gluposti“, Lana nikada nije odustala od volontiranja. **„Mlađi ne shvataju da sam na osnovu ovog volonterskog rada u nevladinom sektoru stekla dosta znanja i vještina koja mogu iskorisiti na budućem radnom mjestu, dobila već dva posla, a išla sam i na putovanja, kao što je naša grupna posjeta Švicarskoj, koju vjerovatno ne bih posjetila da nije ovog iskustva,“** – navodi Lana. Ona dodaje da kontakti koje osoba stekne kroz ovakav rad dosta znače.

„Općepoznati stav mlađih prema radu u BiH treba da se promjeni“, tvrdi Lana – „To je ono kod nas, poznato: ‘Šta radiš? Studiram. Pa, šta još radiš? Pa, studiram...’“ Mlađi očekuju da ih radno mjesto „dočeka“ čim završe fakultet, a tokom studija nisu se potrudili da steknu bilo kakvo praktično iskustvo.

Na kraju, na postavljeno pitanje **da li sindikati mogu zaštiti prava mlađih radnika, jer su oni posebno izloženi iskorištanju na radnom mjestu,** Lana odlučno odgovara da je to moguće ali da uspjeh sindikata i njegovog djelovanja zavisi od samih radnika. Prije svega, neophodno je da radnici postanu članovi sindikata, što Lana obražala činjenicom da nije realno da radnici zahtjevaju da ih sindikati štite, a s druge strane ne žele da se učlane i plaćaju mjesecnu članarinu od nekoliko KM. Drugi uslov je masovnost, odnosno važno je da veliki broj radnika bude član sindikata, te da se time podržavaju i djeluju ujedinjeno. **„Nemoguće da jedan čovjek se sam zaštiti...dosta je drugačije kada se 100 ljudi podigne i kažu ‘Ne može ovo više ovako!, tek onda je moguće ostvariti neke promjene,“** – zaključuje Lana.

NA MLADIMA SVIJET OSTAJE

„I mi učenici iz trgovačkih škola se zaista trudimo i radimo.“ Poruka budućim poslodavcima Adnana Alihodžića, učenika Srednje trgovачke škole iz Sarajeva

Adnan Alihodžić, učenik treće godine Srednje trgovачke škole iz Sarajeva, je istovremeno šef računovodstva, dok je prije nekoliko mjeseci obavljao funkciju šefa prodaje u knjižari Liber d.o.o. Kako ovaj 18-godišnjak na ovako važnim pozicijama? „Osnivali smo svoje virtualno preduzeće,“ – pojašnjava Adnan i dodaje da knjižara, firma njegovog zareda, polako napreduje, uspjeli su ostvariti neku dobit. U početku im nije bilo lako jer su morali da registriraju preduzeće, kao što se to radi od prave ali poslije su se ‘uhodali’, i sada već dobro poslju. „I jedan četvrti razred iz naše škole ima svoje preduzeće, a banku vode učenici iz Bijeljine,“ – pojašnjava Adnan. Od prošle godine, Srednja trgovачka škola u okviru predmeta Praksa omogućava učenicima da stiču znanja iz oblasti trgovine, ekonomije, prava, itd. putem rada u virtualnim preduzećima. Razredi se registruju na stranici www.bhs.ba, a u ovom programu učestvuju učenici iz cijele BiH. Projekat vodi KulturKontakt iz Austrije, a finansira Austriski agencija za razvoj. „Dosta je zanimljivo. Svaki učenik ima svoje radno mjesto u firmi, a sve se bazira na stvarnim podacima. Istina, ne dobivamo stvarni novac ali zato dobijemo ocjenu, ali i opomene kao i pravi radnici, ako kasnimo, nismo uredni i sl. Učimo se već nekoj radnoj disciplini,“ – opisuje Adnan. Važnost jednog ovakog projekta je prije svega u činjenici da učenicima omogućava da steknu praktična znanja, pa Adnan kaže – „Kad praktično odradite neke stvari koje ste ranije učili samo teoretski, odjednom postane sve tako lako i jednostavno.“ Istovremeno, ovakvo znanje treba omogućiti učenicima, kada završe školu, da imaju konkretna znanja koje svaki poslodavac traži, te da im time poveća šanse da nađu dobar posao na tržištu rada.

„Renomen trgovaca nije baš najbolji.“ - objašnjava Adnan – „Dosta nas potcenjuju. Kad u okviru školskih aktivnosti održimo neki intervju sa predstavnicima iz javnih institucija, poslije nam otvoreno kažu da su iznenadeni da nismo smotani i nesposobni. Ljudi imaju predrasude prema samom nazivu škole.“ Adnan se nuda da će ovakve predrasude nestati i da će trgovci iz srednjih škola biti jednakо cijenjeni kao učenici iz gimnazija. Nakon maturiranja, Adnan planira da upiše pravo, te kasnije da bude profesor, te smatra da ima dobru osnovu za ovaj fakultet jer je stekao znanja iz oblasti prava i ekonomije odlučivši se za smjer poslovno-pravnog tehničara.

Shvativši važnost sticanja praktičnih znanja koja će mu trebati nakon školovanja kao budućem radniku, Adnan je učestvovao i u edukativnim radionicama Sindikata trgovine i uslužnih djelatnosti BiH. Radionice su održane na temu radnih odnosa u četiri srednje škole – dvije iz Federacije BiH i dvije iz Republike Srpske – Ekonomskoj školi iz Zenice, Medicinsko tehnološkoj i građevinskoj školi iz Prijedora, Srednjoj trgovackoj školi iz Sarajeva i Srednjoškolskom centru iz Foče. Više od 400 učenika učestvovalo je u radionicama u okviru kojih su mogli da nauče o pravima radnika, ulozi sindikata u zaštiti istih, pronalaženju posla, itd. Adnan navodi da su sve informacije bile korisne – „Naučio sam prvo da postoji sindikat, i to Sindikat trgovine. Jednog dana kada završimo ovu školu i zaposlimo se, dobro je da znamo da ima neka institucija koja stoji iza nas.“ Poslije radionica, održana je i promocija projekta u kojoj su učestvovali neki učenici, te je za njih bila prilika da po prvi put upoznaju svoje vršnjake iz drugih gradova. „Prvi put samo upoznao učenike iz Prijedora, Zenice i Foče,“ – tvrdi Adnan i dodaje da je kao rezultat radionica dogovoren razmjena učenika između trgovackih škola u Zenici i Sarajevu.

Podrška Sindikata trgovine trgovackim školama nije završila ovime. Sindikat redovno podržava škole u provođenju njihovih aktivnosti, te je u Srednjoj trgovackoj školi u Sarajevu planirano osmišljavanje i provođenje jednog projekta od strane učenika. Adnan kaže da oni će predložiti održavanje školske manifestacije povodom dana škole, koji je inače dan trgovaca, 29.april/travanj. „Učenici žele da to bude veća manifestacija koja bi građanima Sarajeva predstavila našu školu, koja nema dobru reputaciju kao neke gimnazije. Provo bi trebala da se održi priredba pa onda zabava s muzikom. Cilj nam je da prikažemo građanima sve uspjehe škole koje smo ostvarili, te da ostali vide da i mi učenici iz trgovackih škola se zaista trudimo i radimo.“

STBiH vidi budućnost sektora u kojem djeluju, svoju budućnost pa na kraju i budućnost Bosne i Hercegovine upravo u mladim ljudima, hrabrim i odlučnim da uzmu svoju sudbinu u svoje ruke i upravo stoga nastoji biti partner trgovackim školama, ka zajedničkom cilju – osiguranju dostojanstva profesije koju predstavljamo zajedno.

STBIH – VIŠE OD SINDIKATA!

Moderan, demokratičan i jak: vizija Fikreta Plivčića za Sindikat trgovine i uslužnih djelatnosti BiH

„Moj posao je prije svega da idem među radnike, da ih motivišem da nam se priključe,“ – objašnjava Fikret Plivčić koji od 1997. godine u Sindikatu trgovine i uslužnih djelatnosti BiH. Prethodno je radio u ugostiteljskom objektu i nakon poziva da radi u Sindikatu pridružio im se kao sekretar za organizovanje. Time je on u direktnom kontaktu sa radnicima i sindikalnim djelatnicima nakon rata pa sve do danas, i svjedok je mnogih promjena u oblasti rada do danas.

„Ranije je zaista bilo lako,“ – navodi Fikret i dodaje da je razlog ovom uspjehu bila činjenica da su poslije rata mahom firme još uvijek bile u državnom vlasništvu, odnosno nisu bile privatizovane, a i radnici su bili „starog kova“ i znali su šta je to sindikat i u velikom broju su se učlanjivali. Primjera radi, u regiji Srednja Bosna Fikret je uspio da osnuje kantonalni odbor sa 700 članova koji su radili u pet velikih firmi, uključujući i Bugojno Promet i Vrbas Promet. Međutim, privatizacijom – koja je ponajviše obuhvatila sektor trgovine – situacija se drastično promjenila. Od ovih članova iz Srednje Bosne koje je Sindikat trgovine imao nekada, sada nema nijednog. Ne postoje više ni ove firme koje su zapošljavale sve ove radnike. „Privatizacija u našem sektoru je šablonска priča: firma se privatizuje, odjednom postoji višak radnika koji se otpuste, vlasnik uzme od firme sve objekte koji vrijede, uništi je i gotovo,“ – navodi Fikret i dodaje da mu je vremenom sve bilo teže raditi njegov posao.

Kako se pojavljivao sve veći broj privatnih firmi, krenuli su u akcije učlanjivanja radnika iz trgovачkih centara. „Naš pristup je čovjek na čovjeka, mi razgovaramo sa svakim radnikom pojedinačno i on individualno mora da potpiše pristupnicu,“ – navodi Fikret i dodaje da je ovaj proces možda spor ali je jedini način da se transparentno radi ovakav posao. Rezultati ovih aktivnosti su se pokazali i članstvo Sindikata trgovine konstantno raste. Od nekih 1000 članova koje su imali u 1997. godini, broj učlanjenih radnika u Sindikat je porastao na oko 10 000 članova danas.

Iako se radnici u Sindikat trgovine učlanjuju na individualnom nivou, Fikret svim radnicima iz jedne firme savjetuje da ako će se učlanjivati da to bude što više njih. „Činjenica je da je snaga sindikata u njegovoj masovnosti...te ako od 50 radnika neke firme, samo njih 5 žele biti članovi sindikata, ne može se mnogo toga postići. Drugačije je kad mi dođemo na sastanak sa poslodavcem da predstavljamo 90% radnika, a drugačije ako je nekolicina,“ – objašnjava Fikret i dodaje da Sindikat trgovine pristupa nekom poslodavcu ako su sigurni da imaju bar 40% radnika spremnih da se učlane. Nedavno su i četiri radnika iz Robot Komerca došli u Sindikat trgovine u cilju da provjere da li mogu da se učlane. Fikret im je odgovorio da su oni već nekoliko puta kontaktirali poslodavca povodom istog, ali da su bili svaki put odbijeni. Dogovoreno da bilo kakva sindikalna akcija u ovom slučaju kada Sindikat ili radnici nemaju odobrenje, zahtjeva masovnije učlanjenje radnika iz Robota kako bi imali pregovaračku moć. Učlanjuje radnike pojedinačno i direktno ih zastupa, Sindikat trgovine nažalost uvijek mora tražiti odobrenje poslodavca da bi pristupio objektima i radnicima.

„Danas bi svi radnici bili članovi sindikata da ne postoji strah od poslodavca i to ponajviše od neposrednih rukovodioca. U dosta slučajeva imamo problema sa ovim poslovodama koje vode neke poslovnice većih firmi i onda on 'lokalno vlada' u toj poslovniči i nije mu u interesu da se zaposlenici udružuju i da sindikalno djeluju,“ – navodi Fikret i dodaje da srećom ima i pozitivnih primjera.

Svoje članstvo Sindikat trgovine dijeli u nekoliko grupa: prva kategorija su tzv. „stalni članovi“ odnosno radnici iz privatnih firmi, sa redovnim platama, kao što su Konzum, Interex, Planika, Gorenje, itd. U ovu grupu spadaju i pojedinačni članovi te učenici i studenti. Iako Sindikat trgovine svoju budućnost vidi upravo u ovoj grupi, vrlo često i u velikom broju slučajeva učlanjivanje ove grupe radnika ide vrlo sporo a napor koji se ulaže graniče sa nadljudskim. „Ovi radnici se često mijenjaju, rade na ugovore na određeno vrijeme, vrlo često dobiju otak koji nije u skladu sa Zakonom te je upravo njihov strah od poslodavca najveći. Česti su i slučajevi da poslodavac radniku da otakz kao tehnološkom višku, pa radnik opet radi kod istog gazde ali 'na crno,'“ – objašnjava Fikret.

Posebna grupa članstva su pijačni trgovci koji su Sindikatu pristupili s molbom da im se pomogne, te iako u početku Sindikat nije bio siguran kako da primi ove trgovce koji se često optužuju da ne plaćaju poreze, STBIH nije mogao zanemariti činjenicu da su pijačni trgovci pošteni ljudi i da hoće da se legalizuju godinama ali vlasti nemaju 'sluha' za njihove probleme. „Ovi ljudi javno potpisuju da ako im država ponudi bilo kakav drugi posao, rado će ostaviti sve pa bi državi i robu poklonili,” – tvrdi Fikret i dodaje da su ove trgovce okupili oko sindikata pijačnih trgovaca, koji čini već oko 460 članova u Sarajevu i oko 80 u Zenici, a trenutno rade na okupljanju istih i u Tuzli. „Kad bi država konačno prepoznaла ove ljude, koji su inače većinom boračka populacija, ili su izbjeglice ili porodice poginulih boraca, ne samo da bi pomogla njima da se zaštite i imaju sigurno radno mjesto, nego bi mogla i zaraditi legalizacijom ove vrste prodaje,” – objašnjava Firekt i dodaje da trenutno Sindikat trgovine zagovara prema Ministarstvu trgovine da se kategorija „samostalni pijačni trgovac“ koja je samo „ubačena“ u Zakon o trgovini precizno definiše i postane dio sistema. STBIH je dosada uspio u saradnji sa Ministarstvom finansija FBIH izuzeti ovu grupu trgovaca iz procesa fiskalizacije koji je upravo u ovom dijelu trgovine krajnje apsurdan. Sindikat trgovine je održao i sastanak sa predstvincima uprave JKP Tržnice-pijace kako bi ih zamolili da snize kiriju za ove trgovce, koja je inače veoma visoka, te da ih izuzmu plaćanja kirije za period nedavnog nevremena kada realno cijeli grad nije funkcionsao. Podršku aktivnostima STBIH za ovu grupu radnika dala je i inspekcija kantona Sarajevo.

„Pored ove tri kategorije,” – nastavlja Fikret – „imamo radnike koji su članovi ali koji nisu u mogućnosti da plaćaju članarinu zbog situacije u kojoj se nalazi njihova firma a i nemaju plate, kao što je slučaj sa Feroelekrom i Interšpedom. Ne možemo ih se odreći.“ To je ujedno ona grupa članstva kojoj najviše treba pomoć ali iskreno i ona grupa koja traži najveća izdvajanja od STBIH. „Tu na snagu ponovo stupa naše najjače oružje – solidarnost“

Ono što Sindikat može ponuditi svakom radniku u slučaju kršenja njegovih prava jeste zastupanje u cilju pregovaranja i dogovaranja sa poslodavcem, a zatim Sindikat pruža i punu pravnu pomoć. Kako Pravna služba Saveza sindikata ima samo jednog zaposlenog pravnika poštene hiljade članova, Sindikat trgovine je odlučio da ojača pravne usluge za svoje članove i sada se nalazi pred potpisivanjem ugovora sa neovisnom komercijalnom advokatskom kancelarijom koja će u ime STBIH te u interesu njegovog članstva pružiti kompetentnu i reprezentativnu podršku onim članovima STBIH kojima treba zastupanje i pravna zaštita.

„STBIH je za svoje članove spreman učinite sve kako bi zaštitio ali i unaprijedio njihova prava te u tom smislu svakodnevno se trudimo biti i sindikat ali i prijatelj i podrška te u konačnici i oruđe našeg članstva. Moto STBIH je Više od sindikata i mi pokušavamo opravdati taj moto“ – ističe Fikret

Nažalost, postoji još uvijek dosta predrasuda o sindikatima. „Dok jedni misle da je sindikat organizacija koja kupi teglu krastavica pa da svi radnici odu zajedno na more, drugi misle da je svaki sindikat potkuljen i da niko ništa ne radi,” – tvrdi Fikret i dodaje da on djelovanje sindikata opisuje kao neku vrstu životnog odnosno radnog osiguranja

Međutim, važno je dodati da Sindikat trgovine nije jedini sindikat koji okuplja radnike iz ovog sektora. I ranije pomenuti PPDIVUT ima članove koji dolaze iz sektora trgovine, pa tako su radnici iz Mercatora, Klase i nekih drugih firmi njihovi članovi. Interesantno je da PPDIVUT nije

član Saveza samostalnih sindikata BiH. „Nekada su svi radnici MIMS-a, Merkura i Union Invest Plastike bili naši članovi,” – objašnjava Fikret i dodaje da nakon privatizacije ovih firmi, čime postaju dio grupacije Selimović porodice, „po nekom automatizmu“ postaju članovi PPDIVUT-a. Isto se dešava sa firmom Zlatko Vuković iz Mostara koja spada u sektor tekstila, koja je također prešla u PPDIVUT iako ovaj sindikat ne zastupa tekstilne radnike. „U više navrata kada sam išao u kupovinu u ove trgovine koje zastupa PPDIVUT, slučajno sam iz razgovara doznao da

njihovi radnici nemaju pojma da su članovi nekog sindikata ili samo znaju da im se nešto na platnoj listi odbija za članstvo u sindikatu i to je to,” – obrazlaže Fikret i dodaje da je kasnije saznao da je sindikalni povjerenik Mercatora zaposlenik koji ima važnu funkciju internog kontrolora u ovoj kompaniji; dok u Klasi je povjerenica zaposlenica koja ranije nije bila član sindikata. Štoviše, Fikret navodi da često dobiva pozive od radnika iz ovih firmi koji ih zovu za pomoć u vezi svojih problema, pa ih on upućuje na PPDIVUT. „Situacija u Klasi o kojoj su vam pričali Safet i Huso pokazuje da ovi radnici nemaju ni mogućnosti da se isčlane iz PPDIVUT-a ukoliko žele,” – zaključuje Fikret. Štoviše, neki sindikati svoje članove prikupljaju tako što daju tabele u kojima radnici trebaju upisati svoje ime i prezime, broj lične karte i potpisati se.

„Ovaj način nije zakonski regularan niti za obračunavanje mjesecne članarine,” – objašnjava Fikret. **Nažalost, mnogi sindikati djeluju u interesu poslodavca, a ne radnika kojeg zastupaju i od kojeg uzimaju članarinu.** Ovo je evidentno sa PPDIVUT-om jer na suđenju Safetu i Husi, Fahrudin Čutuna, koji je nekada bio sindikalni povjerenik Sindikata trgovine u MIMS-u, a sada je povjerenik PPDIVUT-a, na sudu se pojavljuje kao svjedok za optuženog, preduzeće Klas koje je nezakonito dalo otkaz sindikalnim povjerenicima Safetu Papići i Husi Pobriću. Aida Jerebica, sindikalni povjerenik PPDIVUT-a iz Klase, također svjedoči protiv Huse i Safeta na sudu, dok Fikret iz Sindikata trgovine se pojavljuje kao svjedok na istom sudenju za obeštećene radnike. „Na sudu zastupaju poslodavca koji nezakonito otpušta radnike, a sindikalni aktivisti,” – komentira Fikret.

„Za razliku od ovakvih primjera sindikalnog djelovanja,” – nastavlja on – „mi želimo da vodimo jedan moderan i demokratski sindikat.“ Istina, priznaje kasnije, nije lako. Kao prvo, „mi nismo bogat sindikat, naša članarina iznosi 3 KM po članu...ima sindikata koji imaju primanja od milion do tri miliona KM članarine, ovo su sindikati koji zastupaju radnike iz uprava i slično,” – objašnjava Fikret i dodaje da pored ograničenih resursa, njihov glavni „neprijatelj“ je stanje u privredi. „Masovnost kršenja radničkih prava će nestati kada se privreda dovede u red,” – tvrdi

on i pojašnjava – „Super je Zakon o radu...problem je što se ne provodi i što je pola miliona nezaposlenih...Evo samo jedan neprovjeren podatak koji govori koliki je ovo problem. Otvara se nova radnja Konzuma u Zenici koja treba da uposli oko 66 radnika za rad u trgovini. Na konkurs se prijavljuje oko 3000 ljudi od čega je njih 70% sa fakultetskom diplomom koje žele da budu kasirke i sl.“

Međutim, Firekt i Sindikat trgovine ne daju se obeshrabriti u sindikalnoj borbi iako su nedavno dobili odgovor od direktora Merkura da „nije sad vrijeme za to“. Ovakav stav Fikret komentariše – „Direktori su od danas od sutra...jedan je ovakav, drugi je onakav. Uprava se često mijenja, posebno u privatnom sektoru. Promjeniti će se i direktori u Robot Komercu, Bingu i Merkuru.“ Bauhaus otvara objekat u Sarajevu i Sindikat trgovine već priprema sastanak sa poslodavcima, te planiraju da odmah pristupe i radnicima.

„Srećom STBIH u svojoj borbi nije sam. Naše najjače oružje su svakako ljudi kakve možete upoznati i u ovoj knjizi, ali i naša braća i sestre iz sindikalnog pokreta Norveške, Finske, Švedske koji svojom podrškom omogućuju da budemo dostojan predstavnik svog članstva. STBIH je jedan od rijetkih sindikata u BiH danas koji ima tako veliku podršku i mi to cijenimo“ zaključuje Fikret svoje viđenje STBIH.

Sindikat trgovine i
uslužnih djelatnosti BiH

www.stbih.ba